

Rapport 2021:06

Beredskap inför framtagande av strategi

För att förebygga och bekämpa mäns våld
mot kvinnor i Dalarnas län

Omslagsbild: Hand som öppnar persienner i ett fönster.

Fotograf: Mostphotos/MIKAEL DAMKIER

Rapportnummer: 2021:06

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen i Dalarnas läns webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Förord

Länsstyrelserna har, enligt regeringsuppdrag att inom sina respektive län stödja genomförande och uppföljning av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026. De ska följa, analysera och rapportera utvecklingen av insatser enligt den nationella strategin inom länen. Länsstyrelserna ska även i samverkan med kommuner, regioner, myndigheter, det civila samhället och näringslivet utveckla sektorsövergripande regionala strategier och handlingsplaner med utgångspunkt i den nationella strategin.

Den här rapporten är en förberedelse inför upprättandet av en regional strategi med tillhörande genomförandeplan för arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Den ska ersätta den handlingsplan som gäller fram till 2020, Mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län, Handlingsplan 2017 – 2020.

Ansvarig för rapporten är Ann-Karin Bohl, socionom och organisationskonsult. Hon har, på uppdrag från Länsstyrelsen Dalarna sammanställt, bearbetat och samlat underlag för att få en bild av nuläget samt berörda aktörers uppfattning om den kommande strategin då det gäller bland annat arbetsprocess, innehåll och förankring. Soledad Alarcón Helling, utvecklingsledare Länsstyrelsen Dalarna har ansvarat för den del i rapporten som rör uppföljningen av Länsstyrelsens kompetensinsatser.

I Dalarna finns ett upparbetat samarbete mellan berörda myndigheter. Vi är eniga om att en bred samverkan mellan myndigheter och idéburna organisationer är en viktig förutsättning för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Ambitionen är att denna rapport ska bidra till en tydlig arbetsprocess i utformandet av strategin med tillhörande genomförandeplan. Detta för att få ett verksamt verktyg som är förankrat, tydligt, uppföljningsbart och känt hos berörda aktörer och förtroendevalda.

Falun den 1 september 2021

Rusmira Pérez Dervisic

Strateg inom våld i nära relationer

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sammanfattning.....	8
Bakgrund	10
Mål	10
Rapportens disposition	10
Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor	10
Tidigare genomförd kartläggning	11
Begrepp och förkortningar	12
Metoder för insamling, bearbetning och presentation	13
Enkät Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020.....	13
Uppföljning av Länsstyrelsens kompetensinsatser 2019 och 2020.....	14
Lägesrapport Dalarna utifrån indikatorer inom området mäns våld mot kvinnor	14
Kartläggning om äldre kvinnor och våld	15
Intervjuer med chefer och strateger	15
Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020	17
Sammanställning i korthet	17
Kommunerna.....	17
Övriga myndigheter och Barnahus Dalarna	18
Kvinnjourerna.....	19
Resultat - Kommunerna	19
Resurser för arbetet inom området MVK	19
Uppdrag och strategi/handlingsplan att samordna arbetet MVK	20
Insatser då det gäller kunskapshöjande aktiviteter	21

Brottsbekämpning	22
Att upptäcka våldsutsatthet	22
Framtida utvecklings-och kompetensbehov	23
Samverkan med andra aktörer	25
Insatser till målgrupperna	27
Kvalité och uppföljning	27
Övrigt.....	29
Resultat - Övriga myndigheter och Barnahus Dalarna	29
Myndighetens arbete relaterat till den nationella strategin om mäns våld mot kvinnor.....	29
Utmaningar i arbetet.....	30
Utvecklingsområden för ett effektivare arbete.....	31
Hur samverkan sker med andra myndigheter	32
Resultat - Kvinnojourerna.....	33
Insatser för att förebygga våld	33
Insatser att upptäcka våld.....	33
Utveckling av skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn	34
Ökad kunskap inom området	34
Övriga kommentarer	34
Uppföljning av Länsstyrelsen Dalarnas kompetensinsatser 2019 och 2020.....	35
Sammanställning i korthet	35
Bakgrund	35
Begreppet kompetensinsatser.....	36
Kompetensinsatser under perioden	36
Deltagande från länets kommuner	36
Övriga deltagande organisationer	36

Utvärderingar.....	37
Diskussion och förslag.....	38
Kommunernas deltagande.....	38
Hur kan man bibehålla kunskapen från en kunskapshöjande aktivitet/utbildning?.....	39
Planering, genomförande och uppföljning av kompetensinsatser	40
Samverkan.....	40
Förslag	40
Lägesrapport Dalarna utifrån indikatorer inom området mäns våld mot kvinnor.....	42
Sammanställning i korthet	42
Bakgrund	42
Resultat i förhållande till övriga landet	43
Exempel på resultat utifrån verksamhetsområden.....	43
Hälso- och sjukvården	43
Rättsväsendet.....	44
Kommunernas socialtjänst	44
Kartläggning om äldre kvinnor och våld.....	45
Om kartläggningen.....	45
Resultat.....	45
Förslag till utveckling i praktiken	46
Intervjuer inför upprättande av strategi Mäns våld mot kvinnor.....	47
Sammanställning i korthet	47
Genomförande och resultat.....	47
Den nu gällande handlingsplanen	48

Från handlingsplan till strategi	48
Strategins utformning	48
Vilka som är berörda	49
Förankring och användning	50
Diskussion	51
Nuläget	51
Mål 1: Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld	51
Mål 2 : Förbättrad upptäckt av våld och starkare stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn	52
Mål 3: Effektivare brottsbekämpning	53
Mål 4: Förbättrad kunskap och metodutveckling	54
Inför upprättandet av en strategi.....	55
Varför en strategi istället för handlingsplan?	55
Förankring och delaktighet	56
Tid och struktur	57
Berörda myndigheter.....	57
Arbetsprocess vid utformning av strategin	58
Aktivitetsplan.....	58
Arbetsgruppens uppdrag	59
Form- och struktur	59
Prioritering och strategiska frågor.....	59
Referensgruppens uppdrag	59
Bilagor	60

Sammanfattning

Den här rapporten är en sammanställning av ett antal kartläggningar. Syftet är samla uppgifter för att få en lägesbeskrivning av de berörda aktörernas arbete inom området mäns våld mot kvinnor, samt en förberedelse inför att tillsammans utforma en regional strategi rörande mäns våld mot kvinnor. Det är ett arbete som kommer att pågå under hösten 2021 och där berörda myndigheter och idéburna organisationer inbjuds delta.

Den första delen av rapporten är en presentation av resultatet från enkäten Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor i Dalarnas län för år 2020, för att följa och analysera utvecklingen av insatser enligt den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Den andra delen rör uppföljning av Länsstyrelsen i Dalarnas läns genomförda kompetensinsatser under 2019 och 2020.

Därefter följer en del som rör tidigare insamlade data från Socialstyrelsens Öppna jämförelser och brottsofferstatistiken, vilka har sammanställts i regionala lägesrapporter. Det är länsstyrelserna som följt upp den nationella strategin utifrån ett antal indikatorer, för att få en bild av hur länen/regionerna ligger till i jämförelse med varandra. Vidare följer en sammanfattning av en kartläggning inom området äldre kvinnor och våld. För att få underlag inför höstens arbete har även intervjuer genomförts med chefer och strateger inom de berörda myndigheterna under våren 2021.

Det samlade resultatet visar bland annat att:

- De kommuner som tar ett helhetsgrepp, genom till exempel kommungemensamma handlingsplaner och lokal samverkan i det brotts- och våldsförebyggande arbetet, har bättre förutsättningar att hitta arbetssätt för upptäckt och våldsförebyggande insatser.
- Dalarna behöver fortsätta att utveckla det våldsförebyggande arbetet, förbättra verksamheternas upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn. Detta genom bland annat utveckling av samverkan på chefsnivå i länet, till exempel mellan länsnätverken för skolan och socialtjänsten.
- Det är inte möjligt för de mindre kommunerna att ha personal med spetskompetens som enbart arbetar inom området mäns våld mot kvinnor. Däremot kan kommunerna vinna på att gå samman för att samordna kompetensinsatser, stöd i det operativa arbetet och insatser till en del av målgrupperna såsom till exempel våldsutövare.
- De regionala aktörerna anordnar och samordnar kompetensinsatser enligt de uppdrag som åligger dessa. Men de kan och ska inte ansvara för genomförande av all den kompetens- och metodutveckling som behövs för att uppnå målen i den nationella strategin. En regional kompetensplan bör

därför tas fram i samband med upprättandet av en strategi med tillhörande genomförandeplan. I planen bör samtliga aktörers planerade insatser beskrivas så att samordningsvinster kan uppnås.

- Länsstyrelsen Dalarna kan effektivisera administrationen runt konferenser och andra aktiviteter genom att i större utsträckning följa upp kompetensinsatserna.
- Majoriteten av länets kommuner uppger att de saknar samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Migrationsverket. Det finns därför behov av att upprätta regionala riktlinjer för samverkan inom området mäns våld mot kvinnor. Dessa kan vara utgångspunkt för de lokala handlingsplaner/rutiner som finns och även inkludera ovanstående myndigheter.
- Arbetet med en gemensam strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor bör ske i samverkan, där myndigheternas ansvar tydliggörs och där samtliga berörda myndigheter ges möjligheter att påverka struktur och innehåll.

Inför höstens arbete presenteras vidare en plan och struktur med roller, aktiviteter och ansvar. Den regionala strategin bör vara en övergripande och långsiktig strategi, som pekar ut hur vi tillsammans vill möta regionens utmaningar inom området mäns våld mot kvinnor, mot ett län fritt från våld. Den bör fungera styrande för myndigheter som har tydligt ansvar kopplat till nationella målsättningar och vägledande för andra organisationer som arbetar med frågorna. Strategin kan fungera även som inspiration för alla aktörer som vill engagera sig i arbete med mäns våld mot kvinnor.

Bakgrund

Mål

Målet med den här rapporten är att ge en nulägesbeskrivning samt att få ett underlag och beredskap för att, i samverkan med berörda aktörer, utforma en strategi med tillhörande genomförandeplan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Ambitionen är att dessa dokument och det förankringsarbete som framtagandet av strategin och genomförandeplanen innebär ska ge stöd till länets aktörer att sätta upp mål och prioriteringar utifrån uppdrag och ansvar och bli ett verksamt verktyg för de berörda aktörernas arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor (MVK).

Rapportens disposition

Den här rapporten innehåller:

- Sammanhang och beskrivning av metoder för insamling, bearbetning och presentation.
- Sammanställning av Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor i Dalarnas län för år 2020¹.
- Uppföljning av Länsstyrelsen Dalarnas kompetensinsatser inom området mäns våld mot kvinnor under 2019 och 2020.
- Delar av resultatet av länsstyrelsernas lägesrapport då det gäller ett antal indikatorer som bygger på data från Brottsförebyggande rådet och Öppna jämförelser om våld i nära relationer.
- En sammanställning av en kartläggning om äldre kvinnor och våld i Dalarnas län.
- Resultatet av genomförda intervjuer med chefer och strateger inom de organisationer som berörs av den kommande strategin.
- Diskussion samt förslag på hur arbetet med att utforma en strategi och tillhörande genomförandeplan bör genomföras.

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Som en del i den jämställdhetspolitiska skrivelsen "Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid", presenterade regeringen en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor² 2016. Den nationella strategin gäller 2017 – 2026, är en del av den svenska jämställdhetspolitiken och har som målsättning att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Den betonar särskilt vikten av att samhällets insatser behöver inriktas på att förebygga våldet och dess orsaker och inte som tidigare,

¹ Härefter benämnd Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020

² Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10)

endast hantera våldets konsekvenser. Den består av fyra nationella målsättningar:

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld.
2. Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.
3. Effektivare brottsbekämpning.
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling.

I strategin lyfts även mäns delaktighet och ansvar i arbetet mot våld. Men där betonas också frågor om starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn, effektivare brottsbekämpning och förbättrade kunskaper, arbetssätt och metodutveckling. Den nationella strategin innehåller också insatser mot våld i samkönade relationer, arbete mot hedersrelaterat våld, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och åtgärder för att motarbeta destruktiv maskulinitet.

Inom våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål är målet med strategin även att motverka att män, pojkar och HBTQ-personer utsätts för våld, och att kvinnor, flickor och HBTQ-personer utövar våld.

Tidigare genomförd kartläggning

Under 2018 – 2019 genomförde SKR en särskild kvinnofridssatsning i syfte att stärka kvinnofridsarbetet i Sverige. Regionen fick möjlighet att anställa två utvecklingsledare på sammanlagt 50 procenters arbetstid för genomförande av en kartläggning rörande nuläget via Länsgruppen mäns våld mot kvinnor. En första baskartläggning över socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor genomfördes under början av 2019. För att få fördjupade kunskaper om nuläge och behov beslutade Länsnätverket för förvaltningschefer³ om att en fördjupad kartläggning skulle göras vilket genomfördes under hösten 2019.

Frågorna handlade om beslut, styrdokument, samsyn, uppföljning, resurser, organisation, framgångar, brister, behov och vision för kvinnofridsarbetet. Resultatet visar att det saknades strategiskt övergripande arbete, politiska beslut och styrdokument, kvinnofridssamordnare på heltid i en del av länets kommuner. Vidare fanns behov av att planera verksamheterna utifrån ekonomiskt längre perspektiv samt gemensamt synsätt för att klara uppdragen. Rapporten⁴ presenterades i mars 2020 och i samband med detta fick utvecklingsledarna ett förnyat uppdrag att se över Länsgruppen mäns

³ Länsnätverket för förvaltningschefer ("Länschefsnätverket") är ett samverkansorgan på högsta tjänsteledningsnivå för länets socialtjänst och hälso- och sjukvård som samordnas av Central förvaltning, Hälsa och Vårld Region Dalarna

⁴ Lundgren, H. och Haraldsson, A. (2019). Kartläggning kvinnofrid/våld i nära relation i Dalarna. Region Dalarna RD20/00671:3

våld mot kvinnor och dess uppdrag. Det resulterade i förslag som bland annat rörde representationen samt att en överenskommelse/avsiktsförklaring ska undertecknas av chef i syfte att skapa tydlighet och rätt förutsättningar för representanterna i Länsgruppen. Förslaget fastställdes i Länsnätverket för förvaltningschefer i februari 2021.

Begrepp och förkortningar

- MVK – mäns våld mot kvinnor (MVK) är ett paraplybegrepp som innefattar alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld mot kvinnor och flickor.
- VNR – våld i nära relationer riktad mot kvinnor, flickor, män, pojkar och HBTQ-personer.
- HRV – hedersrelaterat våld och förtryck inklusive: barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av kvinnor och flickor.
- PoM – prostitution och människohandel för sexuella ändamål, kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i reklam, medier och pornografi.

Metoder för insamling, bearbetning och presentation

Den här rapporten innehåller flera kartläggningar samt sammanställningar av andra insamlade material. I inledningen av samtliga delar, utom den del som rör äldre kvinnor och våld, presenteras en sammanställning i korthet av resultatet. I sista delen, under rubriken Diskussion, vägs resultatet av samtliga delar samman. Slutligen följer ett antal förslag på tillvägagångssätt för arbetet med framtagande av en länsgemensam strategi med tillhörande genomförandeplan.

Enkät Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020

I december 2020 sände Länsstyrelsen ut enkäten, Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020, till de aktörer som är berörda av regeringens strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor⁵. Enkäten till länets kommuner innehöll 41 frågor och utformades utifrån de områden som ryms i ovan nämnda strategi. Den första delen med 25 frågor var riktad till kommunen i sin helhet och de resterande frågorna var riktade till individ- och familjeomsorg. Ett flertal av frågorna var indelade i tre svarsområden: mäns våld mot kvinnor (MVK), hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) och prostitution och människohandel för sexuella ändamål (PoM).

Enkätsvaren har kategoriserats utifrån den nationella strategin och vid varje frågeområde framgår vilka delar av strategin som främst berörs. Resultatet redovisas i sammanställd form med undantag för svar som rör genomförda aktiviteter och goda exempel på arbetssätt. I svaren framgår även vilken roll Mora kommuns Familjefrid⁶ har för arbetet inom området i de fyra kommuner som ingår i samverkan. Då det gäller vilken funktion som besvarat enkäten så har majoriteten av enkäterna besvarats av personer anställda inom individ- och familjeomsorgen (IFO).

Enkätens frågeområden:

- Handlingsplaner för arbetet med MVK.
- Genomförda kompetensinsatser inom områdena MVK och brottsbekämpning.
- Kompetensbehov och utmaningar.

⁵ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor Utdrag (kapitel 5, sid 109-155) ur Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, Skr. 2016/17:10

⁶ Orsa, Älvdalen och Malung-Sälen har avtal med Mora kommun rörande köp av tjänster avseende Familjefrid. Familjefrid bedrivs inom ramen för familjerådgivningen. Familjefrid omfattar samtalsbehandling vid våld i nära relationer. Behandlingsarbetet kan ske individuellt, genom relationsbehandling eller i grupp. Det riktar sig till utsatta, utövare och vittnen till våld.

- Upptäckt av våld och insatser.
- Samverkan.

De övriga som fick en enkät var Barnahus Dalarna, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Högskolan Dalarna, Kriminalvården, kvinnojourerna, Migrationsverket, Polismyndigheten och Region Dalarna. Enkäten till Barnahus och myndigheterna innehöll sex frågor och rörde arbetet relaterat till den nationella strategin, utmaningar och samverkan. I en sista fråga till myndigheterna gavs möjlighet att lämna information om material inom området. Resultatet redovisas så att det framgår vilken myndighet som svarat.

Enkäten till länets kvinnojourer innehöll fem frågor som rörde vilka insatser som genomförts under 2020 inom områdena:

- mäns våld mot kvinnor
- hedersrelaterat våld och förtryck
- prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Efter påminnelser under januari och februari 2021 har samtliga lämnat svar.

Uppföljning av Länsstyrelsens kompetensinsatser 2019 och 2020

Länsstyrelsen erbjuder årligen att antal riktade utbildningar till yrkesverksamma och kunskapskonferenser till bredare målgrupper inom området mäns våld mot kvinnor. Planering och genomförande sker i dialog med Länsgruppen mäns våld mot kvinnor. För att få en uppfattning om deltagandet har uppgifter samlats in. I ett flertal av de genomförda kompetensinsatserna genomfördes utvärderingar. Resultatet av dessa har sammanställts. Syftet har varit att få en uppfattning om följande:

- Hur kan Länsstyrelsen utveckla sina kompetensinsatser så att de når rätt målgrupper och att kunskapen kommer till nytta i verksamheten?
- Hur ser deltagandet ut vid de genomförda insatserna? Har insatserna nått samtliga berörda myndigheter och övriga aktörer?

Ansvarig för den här delen av rapporten är Soledad Alarcón Helling, utvecklingsledare Länsstyrelsen Dalarna.

Lägesrapport Dalarna utifrån indikatorer inom området mäns våld mot kvinnor

För att få ytterligare kunskap om nuläget har uppgifter från den regionala lägesrapporten inhämtats. Den regionala lägesrapporten är en sammanställning av uppgifter från offentlig statistik.

I den här kartläggningen redovisas dels det sammantagna resultatet där länet jämförs med övriga län inom de fyra områdena i den nationella

strategin. Vidare redovisas resultatet på några av de 26 indikatorerna för att visa exempel på de berörda aktörernas resultat.

Kartläggning om äldre kvinnor och våld

Under våren 2021 har en kartläggning genomförts om våld mot äldre kvinnor inom äldreomsorgen i länet⁷. Kartläggningens syfte är att bidra med kunskap till Länsstyrelsen Dalarnas utveckling av en regional strategi i frågan om äldre kvinnor och våld. Den är genomförd av Anna-Karin Nilsson, beteendevetare och KBT-terapeut som en del av den verksamhetsförlagda utbildningen i termin sex, socionomutbildningen. Den berör följande frågeställningar:

- Hur definierar yrkesverksamma och chefer våld?
- Hur är äldreomsorgen organiserad utifrån att förebygga och hantera våld?
- Hur ser äldreomsorgens chefer på behovet av kompetens samt samverkan med andra aktörer då det gäller området våld?
- Finns specifik hjälp för våldsutsatta äldre kvinnor?

Materialet har samlats in via intervjuer med enhetschefer inom äldreomsorgen i länet. En sammanfattning av resultatet presenteras. Kartläggningen i sin helhet finns på Länsstyrelsen Dalarnas hemsida ”Tills döden skiljer oss åt. En kartläggning om våld i nära relationer mot äldre kvinnor inom äldreomsorgen i Dalarna” samt att beställa i tryckt form Rapport: 2021:07.

Intervjuer med chefer och strateger

Under maj och juni 2021 har intervjuer genomförts med företrädare för de organisationer som omfattas av årsuppföljningen och handlingsplanen. Detta i syfte att få kunskap om berörda aktörers uppfattning runt utformningen av den kommande strategin.

I maj sändes en inbjudan till länets socialchefer och IFO-chefer om deltagande vid intervjuerna, se bilaga. Inbjudan om deltagande förmedlades även till chefer och strateger muntligt eller skriftligt. Tre chefer för socialtjänsten anmälde sitt intresse att delta. Övriga deltagare kontaktades. Sju intervjuer med chefer och strateger från kommunerna genomfördes. Intervjuer med representanter från polisen och Åklagarmyndigheten som

⁷ Nilsson, A-K. Tills döden skiljer oss åt. En kartläggning om våld i nära relationer mot äldre kvinnor inom äldreomsorgen i Dalarna, Länsstyrelsen Dalarna 2021: 2021:07

arbetar med MVK samt utvecklingsledare för hälso- och sjukvården för området våld i nära relationer genomfördes också.

Intervjuerna genomfördes digitalt i maj och juni, spelades in, skrevs ner och sändes till intervjupersonen för eventuell korrigerering eller komplettering. Informerat samtycke har tillämpats och information har meddelats både skriftligt och muntligt om deltagarnas rättigheter enligt personuppgiftslagen. Utifrån nedanstående frågeställningar utformades en frågemanual, se bilaga.

- Hur väl känd och använd är den nu gällande handlingsplanen?
- Vilka regionala utmaningar finns som är viktiga att ta hänsyn till i arbetet med att revidera handlingsplanen?
- Vilka behöver vara aktiva i deltagandet vid revideringen?
- Vad behöver den nya handlingsplanen innehålla för att bli ett verksamt verktyg för berörda aktörer?
- Hur konkret bör den kommande handlingsplanen/strategin vara då det gäller mål och aktiviteter?
- Hur bör förankring, spridning och implementering ske?

Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020

Sammanställning i korthet

Kommunerna

Beträffande skriftliga uppdrag med mandat, kommunövergripande samordnare, strategi/handlingsplan och samordnare för uppdragen så har:

- en kommun skriftligt uppdrag med mandat att samordna arbetet med VNR,
- fem kommuner ett uttalat uppdrag att utbilda inom området VNR,
- en kommun centralt placerad samordnare, sex kommuner har samordnare placerade i socialtjänsten och tre kommuner har samordnare/strateg i annan kommun (Familjefrid),
- åtta kommuner har strategi/handlingsplan inom VNR och tre uppger att handlingsplan för närvarande utarbetas,
- fem kommuner har strategi/handlingsplan för våldsutsatthet hos personal.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Nio kommuner har arrangerat kompetensinsatser då det gäller förebyggande arbete. Då det gäller kommunernas behov av förbättringsåtgärder så har tre kommuner uppgett att de behöver utveckla det förebyggande arbetet.

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

Nio kommuner har genomfört kunskapshöjande aktiviteter för tidig upptäckt. Sju av länets kommuner ställer regelmässigt frågor om våld. Då det gäller särskilt utsedda handläggare med uppdrag att arbeta inom området VNR, HRV och PoM så är det framför allt de större kommunerna som har handläggare och även ibland särskilda arbetsgrupper för arbetet inom VNR. De mindre kommunerna har tilldelat uppdragen till handläggare som även har andra arbetsuppgifter. Ingen kommun har särskilt utsedda handläggare för enbart HRV och PoM.

Effektivare brottsbekämpning

Sju kommuner har genomfört aktiviteter inom området brottsbekämpning. Sex kommuner av dessa beskriver organiserad samverkan med bland annat polisen.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Sju kommuner har anordnat kunskapshöjande aktiviteter för förbättrad kunskap och metodutveckling. Då det gäller introduktion av nyanställd personal så ingår VNR inte i introduktionen i tre kommuner. Elva kommuner använder någon av de nationella webbkurserna i sin introduktion och norra länsdelen, Familjefrid anordnar egen introduktion.

Då det gäller insatser till specifika grupper så kan fem kommuner erbjuda detta. När det gäller antal ärenden inom de olika kategorierna; barn som bevittnat/utsatt för våld, VNR, HRV och PoM så framkom att kommunerna inte har verksamhetssystem som gör det möjligt att registrera former av våld. Några av kommunerna förde statistik vid sidan av rörande antal ärenden. Fyra av länets kommuner använder endera Socialstyrelsens Systematisk uppföljning våld eller annat program.

Samverkan

Då det gäller avtal och samverkan med kvinnojourer uppger majoriteten av de kommuner som inte har avtal med kvinnojourer att de har ett dåligt samarbete. Övriga kommuner uppger att samarbetet är bra eller mycket bra. Då det gäller hur samverkan med andra myndigheter upplevs så har majoriteten av de svarande kommunerna uppgett att de inte har samverkan med de statliga myndigheterna inom området MVK.

Övriga myndigheter och Barnahus Dalarna

Enkäten till myndigheterna innehöll sex frågor med möjlighet att lämna tips om material som länsstyrelsen bör känna till. Polismyndigheten tipsade om Åklagarmyndighetens Handbok om handläggning av brott i nära relation.

Beträffande myndighetens arbete relaterat till den nationella strategin om mäns våld mot kvinnor beskrev Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan arbetet utifrån de nationella uppdragen. Det rör främst att upptäcka våld inom de respektive myndigheterna och att hänvisa vidare för stöd. Region Dalarna svarade att de utgår från uppdraget att uppfylla Socialstyrelsens föreskrifter. Övriga myndigheter beskrev uppdraget utifrån de målgrupper och aktiviteter som de har som kärnuppdrag. Polismyndigheten lyfte sina arbetsgrupper inom området utifrån att Dalarna har bland de främsta utredningsresultaten i Sverige. Barnahus hänvisade till ett projekt runt HRV och PoM med uppgift att kartlägga kommunernas behov av stöd.

Då det gäller utmaningar och utvecklingsområden i arbetet så rör det kunskaper, rutiner, att upptäcka våld och att arbeta preventivt. Då det gäller samverkan rörde flera av svaren myndighetens samverkan i stort. De svar som rörde samverkan inom området mäns våld mot kvinnor gällde både den operativa samverkan och samverkan på övergripande nivå. Frågan om att bibehålla kunskapen i organisationen utifrån bland annat personalomsättningen beskrevs också som en utmaning.

Kvinnojourerna

Enkäten till länets kvinnojourer innehöll fyra frågor med möjlighet att lägga till ytterligare kommentar. Frågorna rörde vilka insatser som genomförts under 2020 då det gäller:

- att förebygga våld,
- att upptäcka våld,
- utveckling av skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn,
- ökad kunskap inom området.

I enkäten var svaren uppdelade i tre områden 1, våld i nära relationer, 2, hedersrelaterat våld och förtryck samt 3, prostitution och människohandel och sexualiserat våld.

Majoriteten av svaren rörde insatser som rör att nå ut till våldsutsatta kvinnor med information och stöd. En av länets jourer uppger att de arbetar förebyggande då det gäller HRV och PoM. De övriga jourerna har inte några särskilda förebyggande insatser.

Då det gäller insatser för att upptäcka våld så uppgav tre av fem jourer att de gör det genom att nå ut med information. När det gäller genomförda utbildningsinsatser rörde dessa främst interna utbildningar för jourkvinnor. En av länets kvinnojourer har genomfört utbildningar och föreläsningar.

Resultat - Kommunerna

Enkäten innehöll 41 frågor där de 25 första var riktade till kommunen i sin helhet och den sista delen riktades till socialtjänsten. Flera av frågorna var indelade i områdena VNR, HRV och PoM. Kategoriseringen av svaren har utgått från den nationella strategin där målområden framgår i inledningen av varje avsnitt.

Resurser för arbetet inom området MVK

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn
Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Samordning

Sex av länets kommuner har samordnare för arbetet med mäns våld mot kvinnor placerad i socialtjänsten, en kommun har samordnare i annan förvaltning och en av länets kommuner har en samordnare placerad centralt i kommunen. Fem av länets kommuner har svarat att de inte har någon samordnare för arbetet och övriga har svarat att samordnare finns i annan kommun där avtal reglerar uppdraget.

I enkäten fanns frågor som rör hur många socialsekreterare som jobbar särskilt med att utreda våldsutsatta vuxna och barn, hedersrelaterat våld och prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länets större

kommuner uppger att de har personal som arbetar särskilt inom områdena våld mot vuxen och våld mot barn. Däremot har de inte särskilt utsedda socialsekreterare inom områdena HRV och PoM. En av de kommuner som har avtal med Mora Familjefrid hänvisade till strategerna då det gäller arbetet med HRV och PoM. De kommuner som inte har heltidstjänster med uppdrag att arbeta inom området är främst de mindre kommunerna. Svaren på de här frågorna är svåra att redovisa så att det ger en rättvisande bild. Beroende på hur de svarande har uppfattat frågan så har de svarat på olika sätt. Det innebär att, med samma resurser i organisationen, kan man svara på olika sätt som i exemplet här nedan:

- Fem personal á 10-20 procent.
- Samtliga fem personal har i uppgift att arbeta med våld oavsett formen av våld.

Det exemplifieras ytterligare med nedanstående kommentar:

Vi har inte särskilda handläggare för VNR och hedersvåld. Vi har rutin som gör att vi samarbetar mellan enheterna på socialtjänsten. Det ska alltid vara två handläggare i våldsärenden.

Uppdrag och strategi/handlingsplan att samordna arbetet MVK

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn
Förbättrad kunskap och metodutveckling
Ett ökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Mandat

På frågan om det finns ett skriftligt uppdrag med mandat att samordna arbetet gällande mäns våld mot kvinnor har en av länets kommuner det. De har då hänvisat till den kommungemensamma handlingsplanen i uppdraget. Tolv av länets kommuner har svarat nej på frågan.

Då det gäller ett uttalat uppdrag som ger mandat att utbilda inom området mäns våld mot kvinnor så uppgav fem av länets kommuner att de har det. Svaren rörde bland annat att det framgår av policydokument, handlingsplan och andra styrdokument. Fyra av kommunerna hänvisar till de funktioner som har i uppdrag att arbeta med uppdragen. Två av de tre kommuner som har mandat att utbilda personal inom området mäns våld mot kvinnor ingår i Mora Familjefrid hänvisar till strategernas uppdrag.

Strategier/handlingsplaner

På frågan om kommunerna har en skriftlig, fungerande strategi/handlingsplan, som är implementerad och känd, för att arbeta med uppdraget mäns våld mot kvinnor inom områdena så har åtta kommuner detta inom VNR, sex kommuner har HRV inkluderat i planen och två kommuner har PoM inkluderat. En kommun som uppgett att handlingsplan finns hänvisar till de

rutiner och riktlinjer som finns för handläggningen inom IFO. Tre kommuner uppger att handlingsplan håller på att utarbetas och två kommuner uppger att det finns handlingsplan för arbetet i en förvaltning men inte i hela kommunen.

På frågan om kommunen har en skriftlig, fungerande strategi/handlingsplan som är implementerad och känd utifrån arbetsgivarperspektivet vid våldsutsatthet hos personal svarar fem av länets kommuner att de har det.

Insatser då det gäller kunskapshöjande aktiviteter

Förbättrad kunskap och metodutveckling Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Förebyggande arbete

På frågan om kommunens verksamheter arrangerat kunskapshöjande aktiviteter gällande förebyggande arbete inom området under 2020 har nio kommuner gjort detta. Då det gäller norra Dalarnas strategier har de arrangerat följande:

- Mentorerna i våldsprevention - 14 lektioner till ca 100 elever på gymnasieskolan.
- Kärleken är fri – målgrupp; elever på en av högstadieskolorna
- Liten och Trygg – pedagoger och barn på förskolan

Av de tre kommuner som ingår i samarbetet har två kommuner uppgett att de tagit del av aktiviteterna. Ett flertal av svaren har behandlat andra områden än just förebyggande arbete och redovisas därför inte.

Förbättrad upptäckt

På frågan om kommunen arrangerat kunskapshöjande aktivitet för förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn har nio av länets kommuner svarat att de gjort det. Exempel på aktiviteter är:

- Översyn av information på hemsidan.
- Insatser i samverkan mellan skola och socialtjänst.
- Bostadsbolaget har genomfört föreläsning (Säter).

Familjefrid har anordnat ett flertal insatser t ex Barn som upplever våld, Hedersrelaterat våld, HBTQ och funktionsnedsättning för målgruppen socialsekreterare och Liten och trygg utbildning till skolpersonal. Det framgår inte av svaren om avtalskommunerna har tagit del av dessa insatser.

Kunskap och metodutveckling

På frågan om kommunen arrangerat kunskapshöjande aktiviteter gällande förbättrad kunskap och metodutveckling svarar sju kommuner att de gjort det. Exempel på aktiviteter är utbildning och implementering av metoder och rutiner. Tre kommuner hänvisade till sina svar inom målområdet Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd. Fem av länets kommuner arrangerar aktiviteter under En vecka fri från våld.

Introduktion av nyanställda

Då det gäller vilka baskurser som ingår i kommunens introduktion av nyanställda så använder åtta kommuner NCK:s webbkurs om våld i nära relationer, en kommun använder Nationella Metodstödsteamets (NMT) webbkurs Prostitution och människohandel för sexuella ändamål, två kommuner använder Barnafrids webbkurs om våldsutsatta barn. Mora kommun, Familjefrid, har en egen introduktionsutbildning som erbjuds.

Ingen kommun i länet använder sig av Länsstyrelsen Östergötlands och Migrationsverkets webbkurs om hedersrelaterat våld och förtryck och tre kommuner uppger att de inte har någon form av utbildning inom området för nyanställd personal.

Då det gäller vilka målgrupper baskurserna är riktade mot uppger två kommuner att den är riktad mot samtliga anställda i kommunen och 14 kommuner att den är riktad mot anställda i vissa verksamheter/förvaltningar. Av dessa 14 har 10 uppgett att det rör enbart IFO-verksamheterna och en kommun att det rör både IFO- samt vård- och omsorgsverksamheterna.

Brottsbekämpning

Effektivare brottsbekämpning

På frågan om kommunens verksamheter arrangerat kunskapshöjande aktiviteter gällande effektivare brottsbekämpning under 2020 har sju av länets kommuner gjort det. Exempel på sådana aktiviteter är:

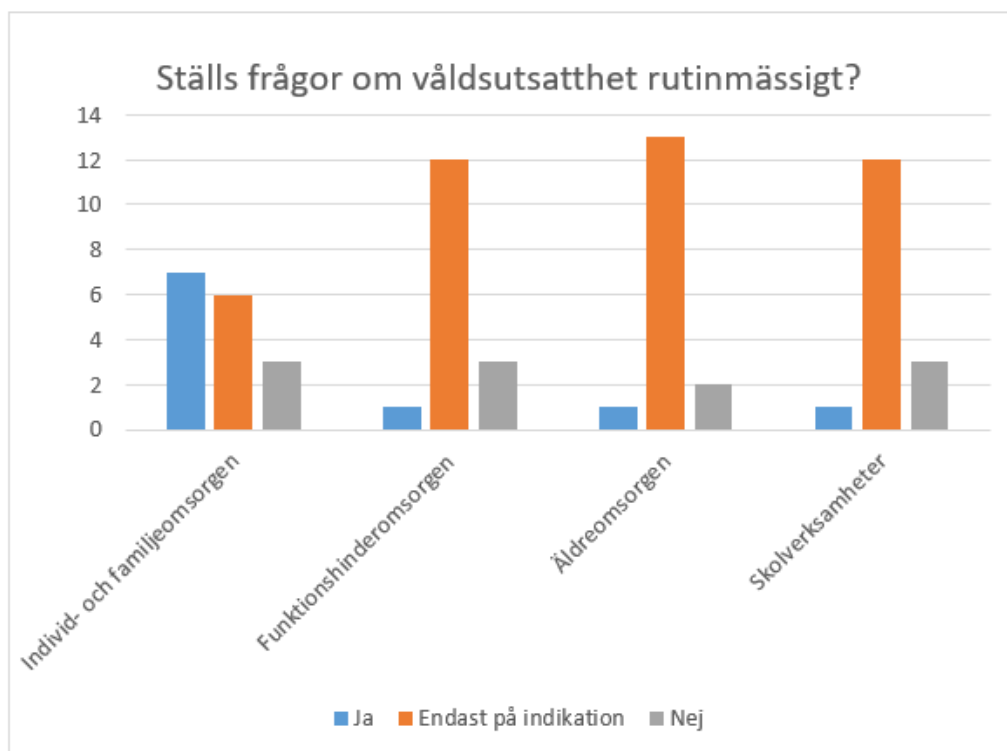
- rapportering av sociala risker en gång i månaden (Gagnef),
- samarbete i det lokala Brottsförebyggande rådet (Falun, Hedemora, Leksand och Rättvik),
- representanter från olika delar inom kommunen behandlar frågor kring våld och brottsbekämpning på möten varje vecka. Sammankomsterna leds av säkerhetsansvarig inom kommunen (Ludvika).

Att upptäcka våldsutsatthet

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn

På frågan om det ställs frågor om våldsutsatthet rutinmässigt till alla som kommer i kontakt med kommunens IFO-, vård- och omsorgsverksamheter och skolan har kommunerna svarat enligt nedanstående tabell:

Som framgår av tabellen ställs frågor huvudsakligen på indikation och sju av länets IFO-verksamheter uppger att de rutinmässigt ställer frågor om våldsutsatthet.

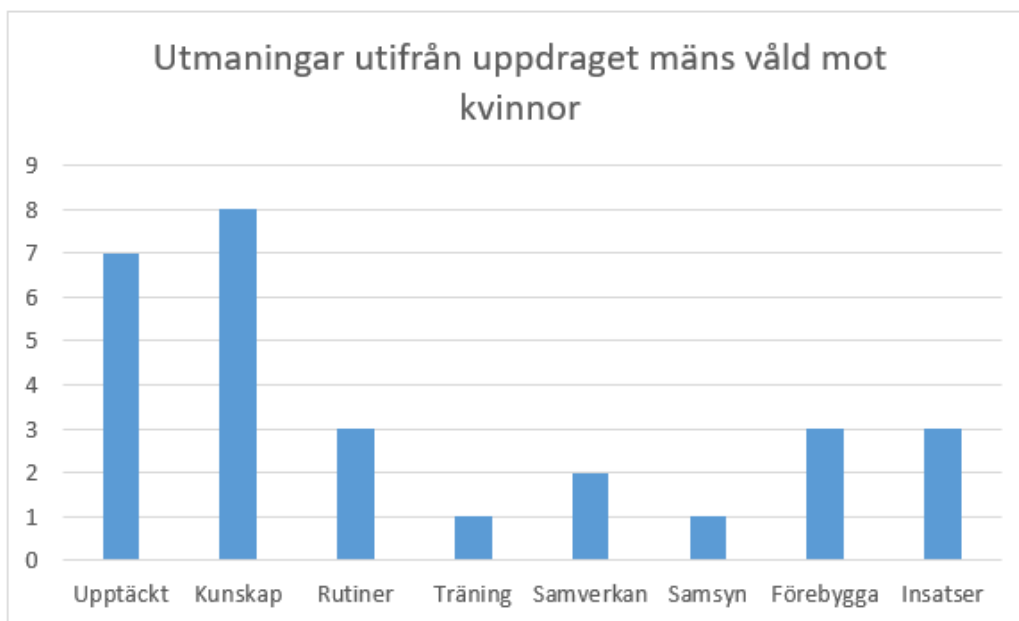
Framtida utvecklings-och kompetensbehov

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

De utmaningar kommunens samlade verksamheter har utifrån uppdraget mäns våld mot kvinnor rör främst upptäckt och kunskap, vilket framgår av tabellen på nästa sida.

Kommentarer VNR:

Kvinnor och beroendeproblematik.

Att implementera rutiner för socialsekreterare till exempel inom ekonomiskt bistånd och missbruk samt att ställa frågor för förbättrad upptäckt.

Kommentarer HRV:

Svårt att upptäcka förtryck om det inte är kopplat till våld.

Förbättrad kunskap och metodutveckling för att upptäcka och arbeta strukturerat med behandlingsinsatser

Kommentarer PoM:

Upptäckt, särskilt inom skolan.

Risk för stora mörkertal, metodutveckling för att upptäcka tidigt.

Exempel på områden

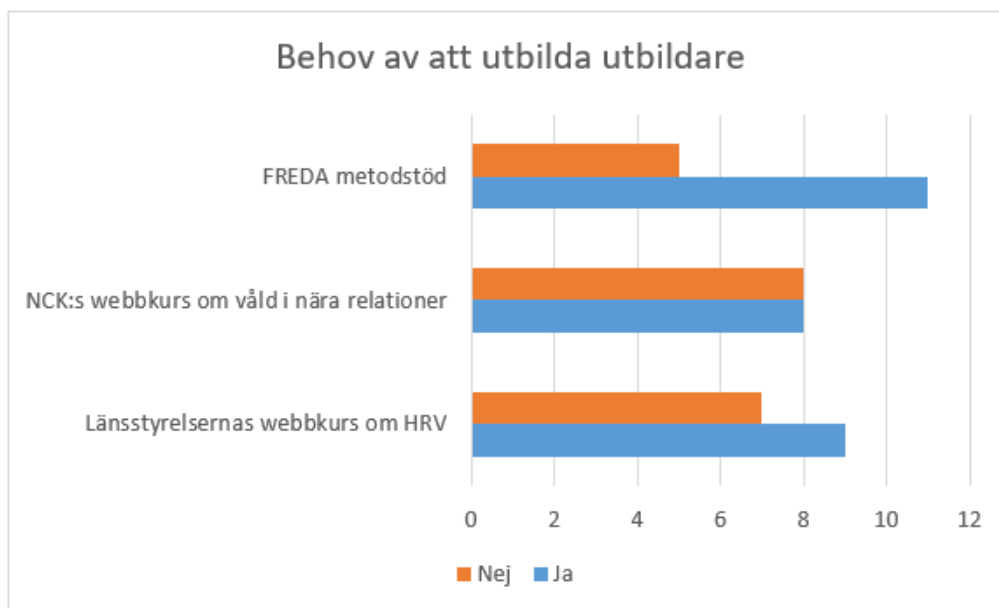
Kommunernas utbildningsbehov rör följande områden: HBTQ, sugardejtning, målgruppsanpassade utbildningar, upptäckt, utredning, att arbeta med våldsutövare, förebyggande arbete, kvinnor med missbruk/beroende, kvinnor med invandrarbakgrund.

Kommentar:

Hedersrelaterat våld och förtryck till skolpersonal, men utifrån praktiska förutsättningar, till exempel hur jobbar vi med och upptäcker låg grad av kontroll.

Utbildning av utbildare

Då det gäller kommunens behov av att utbilda utbildare har majoriteten av kommunerna behov vilket framgår av nedanstående tabell.

Behov av externt stöd

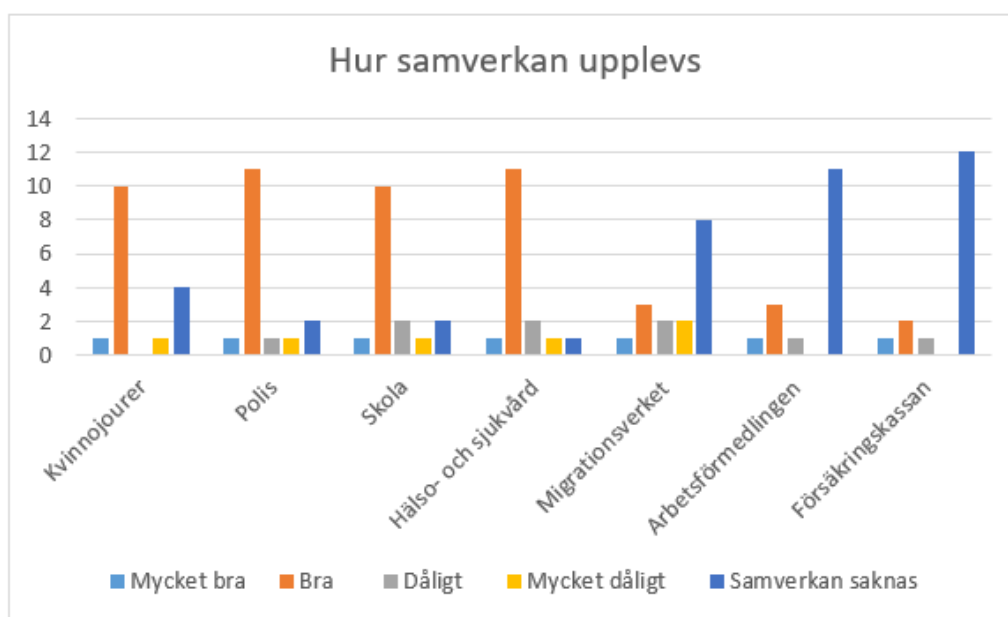
På frågan om kommunen har behov av annat externt stöd inom området mäns våld mot kvinnor och vad det i så fall rör, svarade sju av länets kommuner att de har det. Behoven rör utbildningsinsatser, samverkan inom länet, handledning samt stöd i att involvera kommunens övriga verksamheter i uppdraget.

Samverkan med andra aktörer

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn
Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

En av de frågor som var riktade till IFO-verksamheterna rörde hur samverkan fungerar inom området mäns våld mot kvinnor. De kommuner som inte har avtal med kvinnojourer är främst norra länsdelen och de ansåg överlag att det är ett dåligt samarbete med kvinnojouren. Se tabell här på nästa sida.

Samverkan med kvinnojourer, polis, skola och hälso- och sjukvård upplevs bra av majoriteten av länets kommuner. Däremot saknas samverkan med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan av minst hälften av länets kommuner. Då det gäller frågan om regelbunden information ges till skolverksamheter kring orosanmälan svarade 12 av länets kommuner att de gör det.

Behov av förbättringsåtgärder

På frågan vilka förbättringsåtgärder som behövs, så rör ett flertal svar samverkansavtal och gemensamma rutiner. Några lyfte frågan om regionala samverkansrutiner och avtal, till exempel rutin runt säkrad skolgång för barn som är placerade i skyddat boende. En kommun påtalade att det är ytterst få orosanmälningar som rör barn och unga från hälso- och sjukvården.

Exempel på förbättringsåtgärder:

Förbättrade/tydliga rutiner behövs även där det nu är bra samverkan, annars blir det lätt personbundet. Ingen samverkan sker idag med till exempel Kriminalvård som ansvarar för verkställighet och behandlingsinsatser för personer som döms för våld i nära relationer, både mot vuxna och mot barn.

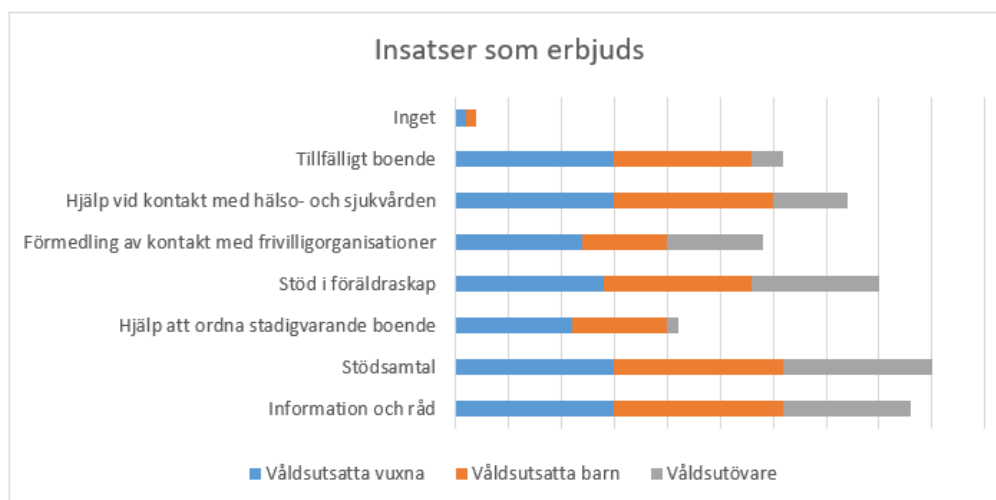
Ha "våld i nära relationer" som stående punkt på samverkansmötena. Det finns risker i att denna fråga inte alltid är "tillåten" att lyfta i alla forum.

Insatser till målgrupperna

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn
Förbättrad kunskap och metodutveckling

Typer av insatser

Då det gäller vilka typer av insatser som kommunerna erbjuder våldsutsatta vuxna, våldsutsatta barn och våldsutövare har majoriteten av kommunerna insatser att erbjuda. Det framgår av tabellen här nedan.

Insatser till särskilt utsatta grupper

Då det gäller specifika insatser till våldsutsatta inom särskilt utsatta grupper uppger tio kommuner att de inte tillhandahåller specifika insatser till våldsutsatta inom särskilt utsatta grupper. Av de kommuner som erbjuder specifika insatser erbjuder:

- två kommuner insatser för kvinnor med funktionsnedsättning,
- tre kommuner insatser för äldre kvinnor,
- två kommuner insatser för HBTQI-personer,
- fyra kommuner insatser för kvinnor med missbruk/beroendeproblem,
- tre kommuner insatser för utlandsfödda kvinnor,
- två kommuner insatser för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Kvalité och uppföljning

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Beviljade insatser

Då det gäller uppgifter som rör beviljade insatser till våldsutsatta vuxna, barn som bevittnat/utsatts för våld och våldsutövare redovisas dessa utifrån det sammanlagda antalet ärenden under 2020 samt om kommunen kan uppge antalet eller inte.

Enligt uppgifter i enkäten	
Våldsutsatta vuxna	190
Barn som bevittnat/utsatts för våld	102
Våldsutövare	34

- Elva av länets kommuner uppger antal ärenden som rör våldsutsatta kvinnor. Av dessa har en av länets större kommuner uppgett att det är en ungefärlig uppgift. En kommun uppger att de enbart kan få fram beslut om placeringar i skyddat boende och inte antalet ärenden som beviljats insatser i övrigt.
- Sex av länets kommuner kan uppge antal ärenden som rör barn som bevittnat/utsatts för våld.
- Tio av länets kommuner kan uppge antal ärenden som rör våldsutövare där två av kommunerna uppgett att de inte haft några ärenden.

Aktuella ärenden inom olika former av våld

En fråga rörde hur många ärenden som varit aktuella inom VNR, HRV och PoM under 2020. Majoriteten av kommunerna uppgav att de har ett verksamhetssystem som inte registrerar ärenden på det sättet. Istället har en del av kommunerna fört statistik vid sidan av eller på annat sätt.

- Tio kommuner uppger antal ärenden som rör VNR.
- Tre kommuner uppger antal ärenden som rör HRV.
- Två kommuner uppger antal ärenden som rör PoM. Dessa båda kommuner svarade att de inte haft ett sådant ärende.

Exempel på kommentar:

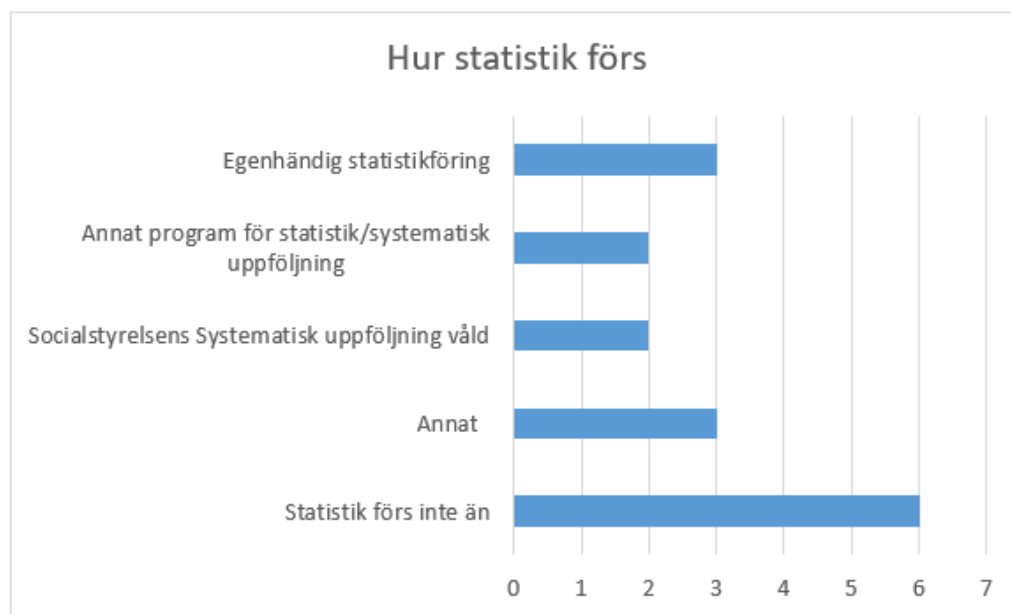
Uppgifter saknas, skiljer ej på våld i nära relation, hedersrelaterat och människohandel i verksamhetssystemet.

Två, som vi kan få fram siffror på, men det finns fler.

Statistik

Då det gäller hur statistik förs om antal ärenden som gäller våld har kommunerna svarat enligt tabellen på nästa sida.

Fyra av länets kommuner använder endera Socialstyrelsen Systematisk uppföljning våld eller annat program.

Övrigt

I en sista fråga gavs svaranden möjlighet att lägga till ytterligare kommentarer. Tre av länets kommuner har lämnat kommentarer i den sista frågan. Dessa har bland annat rört möjligheterna att ta fram uppgifter ur verksamhetssystem och utformningen av frågorna.

Resultat - Övriga myndigheter och Barnahus Dalarna

Myndighetens arbete relaterat till den nationella strategin om mäns våld mot kvinnor

Arbetsförmedlingen

Arbetet sker utifrån regeringsuppdraget Ökad upptäckt av våld med myndighetsgemensam utbildning och lokala genomgångar. Personal som möter arbetssökande ska ställa frågor om våld och det finns stöd för arbetet i form av samarbetsgrupp och samordnare.

Försäkringskassan

Inom myndigheten genomförs utbildningsinsatser riktade till personal inom sjukförsäkringen. I dessa ingår hur man agerar vid upptäckt av våld, vilka man kan hänvisa till, eller ta kontakt med, vid samtycke från kund. Det finns information kring detta som uppdateras regelbundet.

Frivården

Arbetet sker med de män som döms för våld mot kvinnor och som får en frivårdspåföljd. Påföljden innebär handläggarsamtal. Om domstolen eller frivården tilldelar den dömden en föreskrift kan det även innebära programdeltagande i kriminalitetsprogram med inriktning partnervåld eller liknande. Deltagande i programmet kan även ske frivilligt och har visat på en lägre risk för återfall.

Högskolan Dalarna

Inom ramen för socionomprogrammet är det ett tydligt kunskapsmål i utbildningsplanen. Olika perspektiv på våld berörs i flera olika kurser. Mäns våld mot kvinnor lyfts mer generellt på några kurser när det ges undervisning om genus i allmänhet och om familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser i synnerhet. Även våld mot barn uppmärksammas och lyfts i olika kurser. Forskning bedrivs inom området av enskilda forskare.

Migrationsverket

Myndigheten informerar asylsökande om vad som gäller i Sverige då det gäller mäns våld mot kvinnor.

Polismyndigheten

Polisen arbetar för att stärka närvaron där risken för våld och annan kriminalitet anses vara stor såsom högtider och helger. Då det gäller utredningsarbetet finns två särskilda utredningsgrupper för brott i nära relation som har bland de främsta utredningsresultaten i Sverige. Dessa resultat kan i sig antas ha en brottsförebyggande inverkan. Detta kan öka anmälningsbenägenheten. Utredarna använder sig av ett nationellt metodstöd och det sker kontinuerlig omvärldsbevakning för utveckling av arbetet. Under 2020 genomförde myndigheten en satsning för särskilt utsatta brottsoffer vilket bland annat ledde till en utökning av de två utredningsgrupperna samt inrättande en ny utredningsgrupp för grova brott. Den nya gruppens uppdrag är att hantera sexuella övergrepp och våldtäkter.

Region Dalarna

Hälso- och sjukvård, Region Dalarna arbetar med att uppfylla Socialstyrelsens föreskrifter SOSF 2014:4 men redovisar i övrigt inga insatser i enkäten.

Barnahus Dalarna

Projektanställd på Barnahus som under ett år kartlägger kommunernas behov av stöd i sitt arbete runt HRV och PoM.

Utmaningar i arbetet

Arbetsförmedlingen

Pandemin har inneburit förseningar i arbetet med att ställa frågor då kundmötena varit digitala. Myndigheten har nu bytt digital mötesform till videomöte och kommer nu att börja ställa frågor om våld.

Försäkringskassan

Det krävs kunskap och att försäkringsutredaren är trygg med att ställa frågor om våld och förmedla kontakt för vidare hjälp.

Frivården

Utmaningen för myndigheten är att få klienten att sköta sin påföljd och att få till ett fungerande påverkansarbete. En annan utmaning är där klienten och brottsoffret har barn ihop och då klienten vill träffa barnen. Det innebär en svårighet att ta hänsyn till brottsoffer- och barnperspektivet.

Högskolan Dalarna

Utmaningen är bredden inom våldsområdet eftersom det är stort och omfattar olika yttringar, till exempel mäns våld mot kvinnor, våld mot barn, hedersrelaterat våld, våld i samkönade relationer, gängvåld och så vidare.

Migrationsverket

Myndigheten ser utmaningar i att få män och pojkar att ta till sig informationen om att våld mot kvinnor är ett brott.

Polismyndigheten

Det finns svårigheter att arbeta preventivt då mäns våld mot kvinnor sker främst i hemmet. Det gäller till exempel stödbevisningen, att målsäganden i många fall är isolerad och att hon inte vill medverka i utredningen. En utmaning är att skapa förtroende och tillit. En annan utmaning är att behålla kompetensen i utredningsgrupperna utifrån personalomsättning och att arbetet är krävande.

Region Dalarna

Organisationen är stor med personalomsättning och tidsbrist.

Barnahus Dalarna

Länet är stort, det är en komplex problematik och utifrån personalomsättning i länets kommuner är det svårt att bibehålla kompetensen.

Utvecklingsområden för ett effektivare arbete

Arbetsförmedlingen

Arbetet behöver implementeras.

Försäkringskassan

Att skapa rutiner och strukturer för uppdraget samt att ställa frågor och hänvisa till annat stöd. En utmaning är också att alla försäkringsutredare ska göra detta.

Frivården

Att fortsätta utveckla behandlingsprogrammet. Handläggarna får regelbundet utbildning i den arbetsmetod som används i handläggarsamtalen med klienterna. Utvecklingen sker utifrån forskningsunderbyggda

behandlingsinsatser. Med förberedda handläggare som klarar det svåra samtalet desto bättre brottsförebyggande arbete för frivården.

Högskolan Dalarna

Det finns behov av fortsatt utveckling av brukarperspektivet i samverkan med kvinnojourer och andra som möter våldsutsatta för att utgöra en motvikt till det teoretiska perspektivet.

Migrationsverket

Myndigheten behöver satsa mer på information och utbildningar riktade till kvinnor.

Polismyndigheten

Trots att polisområde Dalarna ligger i topp avseende utredningsresultat är målet att fortsätta hålla den goda nivån genom att se till att grupperna har rätt förutsättningar för arbetet och för att fortsätta kompetensutvecklingen. Men för att förhindra den här typen av brott krävs att normer och strukturer i samhället förändras och där kan myndigheten inte vara den drivande aktören utan det bör ske i samverkan med andra samhällsaktörer.

Region Dalarna

En utmaning är att ställa frågor om våldsutsatthet på rutin.

Barnahus Dalarna

Barnahus hänvisar till projektets resultat.

Hur samverkan sker med andra myndigheter

Arbetsförmedlingen

Myndigheten deltar i Länsgruppen mäns våld mot kvinnor. På individnivå hänvisar personalen våldsutsatta sökande till socialtjänst och organisationer som arbetar med att stödja våldsutsatta.

Försäkringskassan

Den svarande har beskrivit den samverkan myndigheten har i stort och inte specifikt i frågor som rör mäns våld mot kvinnor. Därför utelämnas svaret.

Frivården

Då det gäller samverkan specifikt i frågor som rör mäns våld mot kvinnor så är det viktigt att övriga delar i livet fungerar för klienten för att det brottsförebyggande arbetet ska fungera.

Högskolan Dalarna

Kontakt är upprättad med Nationellt centrum för kvinnofrid när det gäller utbildningens innehåll och studenterna genomför en webbutbildning via dem.

Migrationsverket

Myndigheten samverkar på individnivå runt våldsutsatta genom placering på skyddade boenden, flytt till andra enheter inom myndigheten. Detta gäller

vid misstanke om tvångsgifte, hot, övergrepp, överdriven kontroll av unga flickor och pojkar et cetera.

Polismyndigheten

De utredningsenheter som utreder brott i nära relationer, sexuella övergrepp och våldtäkter samverkar med Åklagarmyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Barnahus, socialtjänsten och kvinnojourer. Dessa aktörer har olika uppdrag kopplat till utredningarna. Graden av samverkan beror på behovet och det förs en dialog runt detta.

Region Dalarna

Samverkan sker i enskilda patientärenden där flera myndigheter är inkopplade. På organisationsnivå samverkar regionen med flera andra myndigheter på olika nivåer och sammanhang.

Barnahus Dalarna

Samverkan sker i frågor som rör våld i nära relation och sexualbrott mot barn.

Resultat - Kvinnojourerna

Insatser för att förebygga våld

Majoriteten av svaren rörde insatser som rör att nå ut till våldsutsatta kvinnor med information och stöd. En av länets fem kvinnojourer beskriver aktiviteter som rör förebyggande insatser: deltagande i Rädda Barnens temavecka Kärleken är fri, föreläsningar riktade till andra föreningar, yrkesverksamma och elever samt aktiviteter i samband med internationella kvinnodagen.

Då det gäller förebyggande insatser beträffande HRV beskriver en av länets jourer att de genomfört samtalsgrupper på SFI med kvinnor och män separat. De har då bland annat informerat om hur samhället ser på mäns våld mot kvinnor, hur utvecklingen skett i form av ändrad lagstiftning och om jämställdhet och kvinnors rättigheter. Övriga jourer uppger inte några särskilda förebyggande insatser då det gäller HRV.

När det gäller PoM och sexuellt utnyttjande beskrev en av länets jourer att de genomfört ett projekt tillsammans med riksorganisationen. De har tagit fram ett material och skrivit en rapport om sugardejting och TikTok. En annan jour svarade att de haft grupper med yngre tjejer som är i riskzonen för att bli utsatta. De övriga jourerna uppgav inget särskilt då det gäller förebyggande insatser inom området PoM.

Insatser att upptäcka våld

Då det gäller VNR har tre av de fem jourerna svarat att de når ut med information om upptäckt till målgrupperna och till allmänheten via sociala medier och chatt.

Då det gäller HRV och upptäckt har två av dem fem jourerna inte svarat. Två jourer har svarat att de når ut till målgrupperna och allmänheten via sociala medier om upptäckt av hedersrelaterat våld. En jour har uppgett att insatsen sker i samband med samtalsgrupper med män och kvinnor på SFI.

Tre av fem jourer svarade på frågan om upptäckt av PoM och sexuellt utnyttjande. Svaren rörde återigen att verksamheten når ut via sociala medier och chatt.

Utveckling av skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

Svaren som rör VNR rör främst vilka åtgärder som vidtagits för att skydda de boende samt eget deltagande i utbildningsinsatser. Detsamma gäller HRV. Då det gäller PoM och sexuellt utnyttjande svarade tre av fem jourer med liknande svar som ovan.

Ökad kunskap inom området

Svaren inom samtliga tre områden rör främst informationsinsatser via sociala medier. En jour svarade att de deltagit i en ljusmanifestation i samband med att en kvinna mördats.

Övriga kommentarer

Tre av fem jourer har svarat på frågan om det fanns något att tillägga. En jour svarade att de nyligen startat en chatt för att nå ut bättre till kvinnor under pandemin. En annan jour beskrev ett aktivt samverkansarbete med andra aktörer som möter målgrupperna. Den tredje juren beskrev hur situationen varit under pandemin och att en del av de planerade besöken och utbildningarna inte kunnat genomföras.

Uppföljning av Länsstyrelsen Dalarnas kompetensinsatser 2019 och 2020

Sammanställning i korthet

En uppföljning av Länsstyrelsen Dalarnas kompetensinsatser 2019 och 2020 har genomförts under sommaren 2021. Detta med syfte att få underlag för hur framtida kompetensinsatser bör planeras, genomföras och följas upp. De kompetensinsatser som genomförts har riktats till kommunernas socialtjänster och övriga aktörer i länet som i sin verksamhet möter våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare. Deltagande organisationer har främst varit kommunernas socialtjänst, skola, hälso- och sjukvården, polis, åklagare samt idéburen sektor och då främst kvinnojourer och Rädda Barnen.

Några av de kompetensinsatser som anordnats av Länsstyrelsen Dalarna har följts upp via enkäter och resultatet har sammanställts. Uppföljningen av deltagandet från kommunerna har följts upp och vägts samman med resultatet från två kartläggningar, Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020 som återfinns i den här rapporten och Tillsammans klarar vi uppdraget bättre!⁸. De utbildningar och workshops som fått bäst omdöme är de som anordnats så att utbildningsansvarig varvat föreläsningar med praktiska moment såsom gruppövningar, rollspel och reflektion. Ansvarig för den här kartläggningen, Soledad Alarcon Helling, har därefter presenterat förslag på hur Länsstyrelsen Dalarna kan utveckla genomförande och uppföljning av kompetensinsatser samt även beskrivit en del av de sammanhang i vilka Länsstyrelsen Dalarna koordinerar och planerar kunskaps- och verksamhetsutveckling i länet inom området mäns våld mot kvinnor.

Bakgrund

I regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid⁹ står att länsstyrelserna ska verka för de jämställdhetspolitiska målens genomslag i länen. Inom ramen för detta ligger uppgiften att länsstyrelserna skall samordna, stödja och följa upp arbetet för att de jämställdhetspolitiska målen på regional nivå ska nås. Länsstyrelsen Dalarna har regeringens uppdrag att ge regionalt kompetensstöd till kommunerna, ideella föreningar och stiftelser i syfte att underlätta genomförandet av nationell kunskap och stimulera ett långsiktigt utvecklingsarbete¹⁰.

⁸ Bohl, A-K. Barnahus Dalarna, Borlänge kommun, augusti 2021

⁹ Regeringens skrivelse 2016/17:10

¹⁰ Regeringsbeslut: S2017/07420/JÄM, S2020/01591/S0F

Begreppet kompetensinsatser

I den här sammanställningen används begreppet kompetensinsatser vilket avser både kompetenshöjande insatser och att utvärdera samt bekräfta befintlig kompetens och kunskap. Syftet med kompetenshöjande insatser är att höja kunskapsnivån och kompetensen hos deltagarna. Det sker i form av utbildningar, workshops, konferenser, föreläsningar, nätverk med mera. Kompetensinsatserna anordnas för att tillföra ny kunskap och väcka engagemang och nyfikenhet till fortsatt lärande. Men även för att möta de yrkesverksamma i det de redan har kunskap och kännedom om, att fånga upp det i ett sammanhang där möjligheter till erfarenhetsutbyte skapas.

Kompetensinsatser under perioden

Under 2019 fördes dokumentation över fem insatser som hållits av Länsstyrelsen Dalarna. Av dessa fanns en utbildning om HRV och en utbildning om PoM. Endast en kompetensinsats, seminarieserien #upptäckvåldet, följdes upp med en enkät. Under 2020 fördes dokumentation över sju insatser. Av dessa sju fanns en utbildning uppdelad på flera dagar riktat mot PoM. Endast två utbildningar, Ett fredat rum och Efter barnförhøret, följdes upp med en enkät både skriftligt och digitalt.

Deltagande från länets kommuner

Länsstyrelsen Dalarna har prioriterat yrkesverksamma vuxen- och barnutredare inom socialtjänsten, utifrån uppdraget att skydda och ge stöd och insatser till våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Vidare har Länsstyrelsen Dalarna under 2019 och 2020 prioriterat utbildningsinsatser om våld mot barn utifrån att Barnkonventionen är svensk lag från och med januari 2020 samt att det finns ett stort behov av ökad kunskap gällande barn som utsatts för våld och/eller bevittnat våld i hemmet.

I de insatser som gjorts under 2019/2020 har majoriteten varit deltagare från socialtjänsten. Engagemanget har mätts utifrån antalet representanter som närvarat under samtliga utbildningar. Uppföljningen visar att det finns stora skillnader då det gäller kommunernas deltagande och det är ett utvecklingsområde. Det gäller både större och mindre kommuner i länet.

Övriga deltagande organisationer

Då det gäller deltagande från övriga berörda verksamheter inom kommunerna så har till exempel deltagandet från skolan varit lågt. När det gäller övriga verksamheter så har Region Dalarna deltagit vid nästan samtliga insatser. Detsamma gäller de idéburna organisationerna såsom kvinnojourer och Rädda Barnen, som deltagit i stor utsträckning. En av länets kvinnojourer har haft en hög närvaro under samtliga insatser. I insatser framför allt gällande HRV och PoM har rättsväsendet visat ett större engagemang.

Myndigheter som Arbetsförmedlingen, Migrationsverket har deltagit i lägre utsträckning, vid enstaka tillfällen. Även övriga aktörer, som förtroendevalda

och advokater har deltagit. Insatserna har under 2019/2020 varit målgruppsanpassade till just kommuner samtidigt som målet varit att även alla andra ska nås.

Utvärderingar

Under 2019 hölls en seminarieserie #upptäckvåldet, för att öka förmågan att upptäcka och bemöta våld. Den riktade sig till personal/nyckelpersoner inom socialtjänstens olika verksamhetsområden, kommunala verksamheter och övriga som kommer i kontakt med människor som arbetar med våld. Seminarieserien leddes av dramapedagogen Elin Callmer som hade inslag av praktiska och dramapedagogiska moment som gav grupperna tid för reflektioner tillsammans. Utvärderingar gjordes sedan i fyra kommuner: Falun, Mora, Ludvika och Rättvik där totalt 60 personer lämnade svar. Samtliga tyckte att innehållet var mycket relevant och att det motsvarade förväntningarna. Några tyckte att det var bättre än väntat. Samtliga svarade att det bidrog med ny erfarenhet. De ansåg att det här var ett nytänkande sätt att genomföra utbildningar på, att det fick dem att tänka till och byta perspektiv. Det gav dem möjlighet att sätta sig in i situationerna, då det behövs i arbetet med våld. Exempel på kommentarer var: *"Det är i reflektioner med andra vi lär"*. Det ansågs vara positivt att arbeta i mindre grupper där svåra frågor och ämnen kunde behandlas. Ytterligare kommentar var: *"Jag tycker att denna typ av 'arbete' kring frågan behövs för att koppla kunskapen om ämnet till verkligheten"*.

I februari 2020 hölls en dags metodutbildning, Efter barnförhöret. Utvärderingssvaren gällande den här dagen var eniga om att det var en mycket bra utbildning. Även här delades dagen upp med först en teoretisk del och sedan en praktisk del. Deltagarna fick arbeta i grupp och delade med sig av sina erfarenheter. Exempel på kommentarer var:

Bra upplägg med teori varvat med praktik/rollspel, kändes bra att öva i liten grupp.

Bra med utbildare som också jobbar med metoden i vardagen.

Bra, kände trygghet när det blev rollspel, jättebra.

I oktober 2020 hölls en utbildning om samverkan i frågor som rör våld i nära relation. Elva respondenter från kommunerna Rättvik, Avesta, Borlänge, Mora och Vansbro ombads att utvärdera dagen. De uppgav att de alla fick med sig mer kunskap om samverkan mellan enheter på socialtjänsten i sin egen kommun men även om samverkan kommunerna emellan. Majoriteten hade inga eller få förväntningar och gick hem med överträffade förväntningar. Exempel på kommentar var:

Fick tips och vägledning om hur man skall tänka för att samverkan skall ge positiva resultat.

Det bästa med utbildningen tyckte många var möjligheten till diskussion och att få utbyta tankar med varandra. Blandningen mellan fakta och diskussionsgrupper uppfattades som positiv, då det är viktigt för samsyn och samverkan i de gemensamma våldsärendena. Ytterligare exempel på kommentar var:

Upplägget var bra, lagom lång tid för de olika momenten, intressant utbildning, kändes vardagsnära, något som går att arbeta med och förbättra i egna verksamheten.

På frågan om vad de velat veta mer om svarade majoriteten att de önskar mer kunskap om hur man kan arbeta för att förbättra samverkan på arbetsplatsen, med andra kommuner och även andra aktörer som polisen och Barnahus.

Diskussion och förslag Kommunernas deltagande

När det gäller de kommuner som deltagit på utbildningsdagarna om Hedersrelaterat våld och förtryck 2019 ser man inte bara lägre siffror bland deltagare men även att få kommuner anmält sig. De kommuner som anmält sig kan tänkas vara de som anser sig vara i behov av utbildningen, att de möter detta i sin verksamhet.

Om man istället tittar på den insats som gjordes under 2019, seminarieserien #upptäckvåldet, som riktats till alla de som kommer i kontakt med våldsutsatta i sitt arbete, kan man se att intresset och engagemanget är stort bland de mindre kommunerna. Några av länets kommuner syns endast ha medverkat i de insatser som rör våld i nära relationer generellt och inte specialiserat sig på målgrupper som HRV eller PoM.

Utifrån dessa uppgifter kan man tänka att de mindre kommunerna inte verkar ha ett lika stort behov av att inrikta sig till en viss målgrupp, att de snarare satsar på deltagande vid insatser som rör våldet generellt. Beror detta på att dessa kommuner anser sig ha den kunskap de behöver? Eller beror det på att de anser att hedersrelaterade ärenden eller prostitution och människohandel inte förekommer i just deras kommun? En av länets större kommuner, med lågt deltagande vid flertalet av genomförda kompetensinsatser, kan tänkas ha ordnat egna, interna utbildningar och det kan vara en av anledningarna till deras låga deltagande i dessa insatser. Det gäller kanske även andra kommuner men detta är inte något man kan utvärdera i den här kartläggningen.

Den samlade bilden från genomförda kartläggningar visar att många verksamheter och personal som möter våldsutsatta i sitt yrke fortfarande saknar kunskap om hedersrelaterat våld. I resultatet av Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020 beskriver majoriteten av länets kommuner att de är i behov av att öka kunskapen kring HRV, inte minst kunskap för att (1) kunna identifiera det våldet och (2) göra hot- och riskbedömningar.

Rapporten Tillsammans klarar vi uppdragen bättre¹¹ visar att gällande PoM har socialtjänsten ett visst eller stort behov av stöd i dessa ärenden och att det främst handlar om skydds-, hot och riskbedömningar men även behov av stöd i arbetet med insatser samt stöd i utredningsarbetet.

Enligt kommunernas svar i Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020 framkom att det främsta utbildningsbehovet är grundläggande kunskaper, däribland HRV och PoM. Ett par kommuner uppgav att de hade få, nästan inga, ärenden som rörde HRV och PoM och att de saknar erfarenhet av dessa ärenden. Men hur kan man veta att man har få av dessa ärenden om man saknar erfarenhet att kunna identifiera och utreda dem? En kommun uppgav att de inte har något särskilt utbildningsbehov.

I rapporten Tillsammans klarar vi uppdragen bättre, framgår även att mindre kommuner anser sig inte ha eller har få av ärenden gällande HRV eller PoM. Det har gjort att de hittills inte känt ett behov av att specialisera sig inom dessa områden. Det kan finnas en risk för bristande kunskap om dessa målgrupper i de mindre kommunerna utifrån vad som framkommit i intervjuerna. Det är tydligt att samtliga kommuner är i behov av kunskap gällande HRV och PoM och att bedömningen om huruvida detta behov finns inte skall vara subjektiv.

Rapporten Tillsammans klarar vi uppdragen bättre, visar att skolorna vänder sig till socialtjänsten i första hand för stöd och kunskap. Det ställer stora krav på socialtjänsten i varje kommun att besitta denna kunskap för att kunna stödja skolan som oftast först av alla är i kontakt med de som är utsatta.

Hur kan man bibehålla kunskapen från en kunskapshöjande aktivitet/utbildning?

I rapporten Tillsammans klarar vi uppdragen bättre¹² beskrivs att socialtjänstens medarbetare och chefer efterfrågar särskilt verksamhetsnära och konkreta kompetensinsatser. Utvärderingar av de utbildningar som hållits där teori och praktik kombinerats har visat sig vara framgångsrika. I de utbildningar där deltagarna fått delta i rollspel, diskutera och fått utbyte av varandras tankar och erfarenheter visar sig vara det som genererar att de kunnat applicera kunskapen i verksamheten.

Framtidens utbildningar bör förslagsvis ha ett sådant upplägg för att engagera deltagare från fler kommuner men även för att det visat sig vara ett bättre sätt för deltagarna att ta med sig kunskapen hem. För att bibehålla kunskap från en kunskapshöjande aktivitet kan möjligheter skapas för kommuner att ha tillfälliga nätverk för fortsatt lärande av varandra. Länsstyrelsen Dalarna kan förslagsvis vara med och vara delaktiga i

¹¹ Bohl, A-K. Barnhus Dalarna, Borlänge kommun, augusti 2021

¹² Bohl, A-K. Barnhus Dalarna, Borlänge kommun, augusti 2021

uppstarten av dessa nätverk för att sedan överlåta samordningsansvaret till berörda kommuner. Dessa nätverk kan med fördel vara digitala då utvärderingarna visat en belåtenhet över digitala utbildningar generellt.

Planering, genomförande och uppföljning av kompetensinsatser

Länsstyrelsen Dalarna kan tänkas behöva utveckla en mer strategisk arbetsmetod för uppföljning, gärna med stöd av ett enkätverktyg via webben. Dels för att underlätta en sammanställning inför framtida analyser men även för att kunna veta vilken/vilka kommuner och andra organisationer som har lägre respektive högre deltagande. På så sätt kan frågeställningen om vad det låga/höga deltagandet beror på, riktas än mer till dem det berör.

Länsstyrelsen Dalarna bör även arbeta vidare med att utveckla implementering av kunskapshöjande aktiviteter fullt ut genom att följa upp varje aktivitet. Detta är en förutsättning för att få kännedom om vilka insatser som fungerar, varför de fungerar och vilka som bör utvecklas vidare.

Genom uppföljning och utvärdering av genomförd insats via ett enkätverktyg underlättas bearbetningen av materialet. Detta ökar datainsamlingens kvalitet liksom tillförlitligheten av slutsatser i framtida sammanställningar och rapporter.

Samverkan

Länsstyrelsen planerar och prioriterar årligen kommande kompetensinsatser i Länsgruppen mäns våld mot kvinnor. Förtydligandet av uppdragsbeskrivningen för Länsgruppen, som fastställts under 2021, då det gäller representation och mandat kommer sannolikt att innebära att träffsäkerheten då det gäller kompetensinsatser kommer att utvecklas och förbättras. Vidare behöver förankring och dialog fortsatt ske i länets chefsgrupper och i dialog med RSS¹³.

Beträffande RSS så har Region Dalarna beviljats medel ur SKR:s Kvinnofrid för att under tre år stärka RSS i kvinnofridsarbetet. Detta genom att utveckla kunskap och kapacitet inom RSS i frågor som rör kvinnofrid och särskilt HRV samt stödja långsiktig kunskaps- och verksamhetsutveckling i kommunerna och regionen samt samverkan mellan aktörer i länet. Denna förstärkning av RSS ska komplettera och förstärka redan pågående arbete i länet, och ske i samverkan med bland annat Länsstyrelsen Dalarna.

Förslag

- Länsstyrelsen Dalarna bör fortsätta att utveckla verksamhetsnära och konkreta kompetensinsatser. En del av dessa bör riktas till särskilda målgrupper och andra vara brett riktade för att utveckla och möjliggöra samsyn och samverkan mellan aktörerna.
- Länsstyrelsen Dalarna och Länsgruppen mäns våld mot kvinnor bör, tillsammans med företrädare för länets skolor se över

¹³ Hälsa och välfärd - Regional samverkans- och stödstruktur, Region Dalarna

kompetensbehovet hos skolan för att planera och genomföra kompetensinsatser riktade till skolpersonal.

- Länsstyrelsen Dalarna bör i större utsträckning utvärdera och följa upp genomförda kompetensinsatser.
- Möjligheten för kommunernas socialtjänst att bilda tillfälliga nätverk bör erbjudas i samband med metodutbildningar.
- I Länsgruppen mäns våld mot kvinnor bör frågan om digitala kompetensinsatser behandlas. Detta för att få en bild av hur dessa har uppfattats och om det i framtiden kan vara ett alternativ i en del av de insatser som Länsstyrelsen Dalarna genomför.

Lägesrapport Dalarna utifrån indikatorer inom området mäns våld mot kvinnor

Sammanställning i korthet

Länsstyrelserna har sammanställt resultaten från några av de indikatorer som är framtagna för att följa upp den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Uppgifterna som samlats in är delar av redovisad statistik mellan 2016 och 2019. De som redovisat uppgifterna är bland annat polisen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Länsstyrelserna har delat upp rapporten länsvis. I rapporten har resultaten sammanförts utifrån den nationella strategins fyra målområden. Det sammanförda resultatet för Dalarna visar att länet finns bland 30 procent av de som har sämst värde då det gäller förebyggande arbete mot våld samt upptäckt, stöd och skydd. Då det gäller brottsbekämpning ligger Polisområde Bergslagen däremot bland 30 procent av de som har bäst värde. Beträffande kunskap och metodutveckling är länet placerat i mitten av landets län/regioner.

Bakgrund

Socialstyrelsen ska enligt regeringsuppdrag stödja genomförande och uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Utifrån syftet att förbättra kunskapen om förekomsten av mäns våld mot kvinnor och våldsrelaterade insatser på nationell, regional och lokal nivå har Socialstyrelsen tagit fram 75 indikatorer för uppföljning av målsättningarna i strategin.

Länsstyrelserna ska, som en del av sitt regionala uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, lämna en regional lägesrapport. Bland annat ska länsstyrelserna beskriva utvecklingen i länen i förhållande till den nationella strategin. Som en del i uppdraget har länsstyrelserna sammanställt ett antal indikatorer. Urvalet av indikatorer bygger på de 75 indikatorer som Socialstyrelsen har lämnat. Av dessa redovisas 26 som går att utläsa på regional nivå.

Majoriteten av indikatorerna bygger på data från Brottsförebyggande Rådet samt Socialstyrelsens Öppna jämförelser om våld i nära relationer. Då det gäller insamling av den här statistiken sänds årligen enkäten Öppna jämförelser till landets kommuner och regioner. En del av enkäten omfattar området våld. För statistik inom brottsofferområdet ansvarar Brottsförebyggande rådet som bland annat mäter utsatthet för brott. Det är uppgifter som lämnas av polisen utifrån koder vid bland annat registrering av misstanke om brott.

Rapporten Uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, Dalarnas län redovisas resultatet från 2016 till 2019 för Dalarna i förhållande till övriga landet uppdelat på tre nivåer:

- Indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med sämst värde.
- Indikatorvärde bland de 40 procent län/regioner däremellan.
- Indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med bäst värde.

Vidare redovisas resultatet uppdelat utifrån målområden i den nationella strategin:

Mål 1: Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld.

Mål 2 : Förbättrad upptäckt av våld och starkare stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn.

Mål 3: Effektivare brottsbekämpning.

Mål 4: Förbättrad kunskap och metodutveckling.

Merparten av de indikatorer som redovisas i länsstyrelsernas rapport är kopplade till målsättning 2 och 3. Det beror dels på att det finns färre indikatorer för övriga målområden på regional eller länsnivå. Vidare beror det på att det saknas säkerställda datakällor för vissa av strategins områden. Därför finns inte heller någon tillgänglig statistik för att följa utvecklingen. I rapporten har resultatet inom område Mål 2 delats upp vid redovisningen. Mål 2 a för upptäckt, stöd och skydd och redovisas ihop med Mål 1. Mål 2 b rör utsatthet för våld och där redovisas självrapporterad utsatthet samt avlidna till följd av dödligt våld. Uppgifter om den självrapporterade utsattheten är hämtade från enkäten Nationella trygghetsundersökningen som omfattar personer i åldern 16 – 84 år. I den här sammanställningen behandlas inte det här området.

Resultat i förhållande till övriga landet

Resultatet av indikatorerna visar att Dalarna har den sämsta nivån då det gäller Mål 1 Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld och Mål 2a Upptäckt, stöd och skydd. Det vill säga indikatorvärde bland de 30 procent av landets län/regioner med sämst värde.

Då det gäller Mål 3 Effektivare brottsbekämpning har Dalarna indikatorvärde bland den 30 procent län/regioner med bäst värde. För länets arbete inom Mål 4 Förbättrad kunskap och metodutveckling har Dalarna indikatorvärde bland de 40 procent län/regioner däremellan.

Exempel på resultat utifrån verksamhetsområden

Då indikatorerna rör olika verksamhetsområden följer här några exempel.

Hälso- och sjukvården

En av indikatorerna rör gravida kvinnor som i samband med inskrivning till mödrahälsovård tillfrågats om utsatthet för våld. I Dalarnas län får 87 procent av samtliga gravida kvinnor frågor om utsatthet för våld. Det är

något lägre än landet i övrigt och indikatorvärdet är bland de 30 procent av landets län/regioner med sämst värde. I rapporten framgår resultaten från 2016 till 2019 och då framgår att för Dalarna har resultatet ökat stadigt från 66 procent 2016 till 87 procent 2019.

Rättsväsendet

Resultatet för Mål 3 Effektivare brottsbekämpning redovisas i personuppklaringsprocent för Polisregion Bergslagen. Då det gäller grov kvinnofridskränkning är personuppklaringen 25 procent vilket innebär ett indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med bäst värde.

Då det gäller andel handlagda brott köp av sexuell tjänst som lett till personuppklaringsprocent har Polisregion Bergslagen 42 procent uppklaringsprocent vilket är något lägre än genomsnittet i övriga landet. Det ger ett indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med sämst värde. Däremot har regionen bättre resultat i förhållande till övriga landet då det gäller koppleribrott, våldtäktsbrott och köp av sexuell handling av barn där indikatorvärdet är bland de 30 procent med bäst värde.

Kommunernas socialtjänst

Socialtjänstens verksamhetsområden berörs av mål 1, 2 och 4 i den nationella strategin och omfattas därför av merparten av de indikatorer som länsstyrelserna har tagit fram. Som framgår här nedan så har Dalarnas kommuner ett värde där merparten av resultaten ligger i mitten.

Indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med sämst värde

- Biståndsbeslut vid stödsamtal till våldsutövare.

Indikatorvärde bland de 40 procent län/regioner däremellan

- Biståndsbeslut vid skyddat boende.
- Rutiner för samverkan med externa aktörer.
- Använder standardiserade bedömningsmetoder.
- Fortbildning för socialtjänstens barnhandläggare.
- Fortbildning för socialtjänstens vuxenhandläggare.

Indikatorvärde bland de 30 procent län/regioner med bäst värde

- Rutiner för säkrad skolgång för barn i skyddat boende.
- Rutiner på indikation om våldutsatthet.

Kartläggning om äldre kvinnor och våld

Om kartläggningen

Kartläggningen ”Tills döden skiljer oss åt” syftar till att bidra med kunskap om våld mot äldre kvinnor i nulägesbeskrivningen inför framtagandet av den regionala strategin. Materialet har samlats in via intervjuer med enhetschefer inom äldreomsorgen i Dalarna under våren 2021. Kartläggningen ger en bild av hur olika förhållningssätt och synen på våld påverkar våldsutsatta kvinnor, som har insatser inom äldreomsorgen då det gäller upptäckt, skydd och stöd. Sex enhetschefer inom äldreomsorgen har intervjuats och materialet har analyserats med hjälp av tematisk analys. Kartläggningen berör följande frågeställningar:

- Hur definierar yrkesverksamma och chefer inom äldreomsorgen våld?
- Hur är äldreomsorgen organiserad utifrån att förebygga och hantera våld?
- Hur ser äldreomsorgens chefer på behovet av kompetens samt samverkan med andra aktörer gällande området våld?
- Finns specifik hjälp för våldsutsatta äldre kvinnor i deras kommun?

Författaren refererar till både nationell och internationell forskning inom området vilket ger ett sammanhang för kartläggningen. Resultatet har kategoriserats utifrån ett antal teman med underteman:

- **Att definiera våld mot äldre:** Våldets olika yttringar och att benämna våld.
- **Våldets olika orsaker:** Våldet går inte i pension, anhöriga som utövar våld och våld på grund av demens.
- **Strukturella faktorer för att hantera våld:** Dokumentation av våldsutsatthet, kompetens kring våld, förebyggande åtgärder mot våld, rutiner för att agera på indikation om våld.
- **Att lyfta frågan om våld:** Att fråga den utsatta och att samverka med andra aktörer.

Resultat

Resultatet visar att trots gedigen erfarenhet av att vara chef inom äldre vården kan kunskapen vara begränsad kring äldre kvinnor och våld. Bristande kunskap om våld mot äldre och begreppet våld kan påverka hur personal identifierar och handhar det våld de möter. Det framkom även en bristande förståelse för våldets olika yttringar och våld omskrivs ofta och benämns med andra termer. På detta sätt osynliggörs våldet. Möjligheten att upptäcka våldet samt att agera påverkar hur arbetet organiseras på kort och lång sikt.

Resultaten indikerar även att det saknas samarbete mellan olika aktörer samt adekvat hjälp och stöd kring våldsutsatta äldre kvinnor. Dessa resultat

pekar på vikten av insatser för att öka kompetensen, men även att skapa en struktur för arbetet inom äldreomsorgen som understödjer den äldre kvinnans rätt till att uppleva välbefinnande och möjligheten att leva ett värdigt liv. Resultatet visar även att en kort utbildning om våld riktad till personal inom äldreomsorgen, ger en ökad möjlighet att upptäcka och agera på våld mot äldre kvinnor.

Förslag till utveckling i praktiken

- Att all omsorgspersonal, även vikarier, får en grundläggande utbildning om våld som innefattar äldre kvinnors våldsutsatthet och att upptäcka våld.
- Att det finns en konkret handlingsplan mot våld i nära relationer gällande äldre kvinnor.
- Att det är accepterat i organisationen att lyfta frågan om våld i nära relationer och att frågan även lyfts systematiskt i mötet med chefer och omsorgspersonal.
- Att våldet synliggörs även i dokumentationen.
- Att det utvecklas stödformer som är anpassade för äldre kvinnors behov av stöd och skydd.

Intervjuer inför upprättande av strategi Mäns våld mot kvinnor

Sammanställning i korthet

Majoriteten av de svarande har kännedom om den nu gällande regionala handlingsplanen. Flertalet uppgav att den har varit till nytta vid upprättande av egna handlingsplaner men att den upplevs som inaktuell och att det finns ett behov att anpassa den utifrån både regeringens strategi och de behov som finns i länet. Vikten av att strategin bör tas fram gemensamt, förankras och att detta arbete kräver tid betonades av flera.

När det gäller hur strategin bör utformas så var åsikterna delade. Några tyckte att den bör vara konkret, tydlig och uppföljningsbar. Andra ansåg att den bör vara övergripande så att lokala anpassningar kan göras. Flera av de svarande hade förslag på innehåll. Några exempel:

- Beskriv goda exempel för spridning av verksamheter.
- Fastställ hur samverkan inom området ska ske.
- Beskriv aktörernas ansvar i arbetet inom området så att det blir känt och tydligt vad var och en ska göra samt att man vet vad man kan förvänta sig av varandra.

Genomförande och resultat

Intervjuerna genomfördes i maj och juni 2021. Sammanlagt tio intervjuer genomfördes varav sju med chefer och strateger i länets socialtjänster. Urvalet utgick ifrån befolkningsmängd och de svarande representerade små, medelstora samt större kommuner. Vid en intervju deltog två personer. Då det gäller Region Dalarnas hälso- och sjukvård genomfördes intervju med utvecklingsledaren som har det strategiska uppdraget inom området VNR. Från polismyndigheten deltog chef för polisens grupp Våld i nära relationer i Falun. Från Åklagarmyndigheten deltog en åklagare från Åklagarkammaren i Falun. Resultatet redovisas i sin helhet med undantag från de frågor som rör specifika verksamheter där det kan framgå vilken funktion som lämnat svaret.

Åter till de frågeställningar som legat till grund för de genomförda intervjuerna.

- Hur väl känd och använd är den nu gällande handlingsplanen?
- Vilka regionala utmaningar finns som är viktiga att ta hänsyn till i arbetet med att revidera handlingsplanen?
- Vilka behöver vara aktiva i deltagandet vid revideringen?
- Vad behöver en strategi innehålla för att bli ett verksamt verktyg för berörda aktörer?

- Hur konkret bör den kommande strategin vara då det gäller mål och aktiviteter?
- Hur bör förankring, spridning och implementering ske?

Den nu gällande handlingsplanen

På frågan om den svarande känner till den nu gällande handlingsplanen svarade samtliga utom tre att de gör det. De som känner till handlingsplanen fick frågan om de haft nytta av den. Fyra av de svarande uppgav att de inte haft någon nytta av den. Orsaker till detta rörde bland annat att den upplevs inaktuell och att den inte bygger på den nu gällande nationella strategin. En svarande uppgav att den inte förankrades i berörda organisationer under framtagandet. Övriga sa att de haft användning av den vid följande tillfällen:

- Vid framtagande av kommunens egen handlingsplan.
- Vid beslut om organisering av kommunens arbete med VNR.
- Vid framtagande av beslutsunderlag och i dialog med förtroendevalda.

Från handlingsplan till strategi

Vid intervjuerna presenterades planen att utforma en strategi istället för en handlingsplan. Majoriteten av de svarande var positiva till detta. Några sa att en strategi kompletterar den egna organisationens handlingsplan och blir vägledande för arbetet. En person sa att en strategi som bygger på regeringens strategi bör beskriva och ta hänsyn till de förutsättningar och utmaningar som finns i länet.

En regional strategi kan hjälpa till och korta startsträckan och ge ramar var man ska börja.

En strateg i en av länets större kommuner betonade vikten av att strategin förankras och att det krävs tid för detta:

Ja jag tror att det kan vara en styrka att ha en sådan förutsatt att den blir förankrad och inte bara blir en hyllvärmare. Hellre att det får ta lite tid så att man gör något ordentligt. Att lyfta på olika nivåer och ramar på vad vi ska fokusera på tillsammans.

Strategins utformning

Ett flertal av de svarande ansåg att en strategi ska vara övergripande så att lokala anpassningar utifrån behov kan göras. Den regionala handlingsplanen för ANDT gavs som exempel. I den handlingsplanen ges exempel på framgångsrikt arbete i en del av länets kommuner. Få av de svarande nämnde regeringens strategi som utgångspunkt.

En av de kommunala strategierna ansåg att strategin bör fokusera på att beskriva och fastställa samverkansstrukturer och att lyfta gemensamma behov för att gå samman:

Vi bör lyfta gemensamma behov och där lösningarna kan bli gemensamma. Vi kan jobba med de lokala handlingsplanerna och samverkan. När det behövs

arbetas utanför kommunens gränser behöver det lyftas. Den ska såklart utgå från den nationella strategin och anpassas till Dalarna. Om det finns stort behov inom ett visst område ska vi våga prioritera och samlas kring det för att göra skillnad. Men också för de kommuner som inte tagit fram lokala handlingsplaner.

När det gäller hur konkret strategin bör vara skiftade svaren. Flera av de svarande sa att den inte bör vara för detaljerad utan mer övergripande. Andra sa att den bör vara tydlig och konkret med uppföljningsbara mål.

En regional överenskommelse, oavsett avgränsning behöver vara så pass bred så att man kan göra sina lokala anpassningar. Vi sitter i olika sammanhang. Likadant som vi jobbar med överenskommelser nu. Sedan att man gör lokala planer som bygger på den regionala och som ger utrymme till det lokala. Vi har ju olika strukturer. Det bör kompletteras med det lokala. Det är ett sätt även om det innebär svårigheter.

En gav förslag på att goda exempel på verksamheter i länet kan lyftas och beskrivas. En av de svarande föreslog att i strategin bör det framgå i vilka forum frågorna ska behandlas. En annan beskrev strategin som ett dokument där man kan utläsa vilket ansvar de olika aktörerna har i uppdraget. På så sätt blir det även tydligt vad aktörerna kan förvänta sig av varandra i det gemensamma uppdraget i arbetet för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Vilka som är berörda

Då det gäller aktörer som bör stå bakom strategin och därmed delta i framtagandet av strategin sa majoriteten att det bör vara de myndigheter som främst är berörda, det vill säga rättsväsendet med polis och åklagare, hälso- och sjukvården och länets kommuner. En svarande ansåg att även de idéburna organisationerna inom brottsofferområdet bör vara med i arbetet. En annan tyckte att dessa inte bör vara med eftersom uppdraget är ett myndighetsansvar. Å andra sidan ansåg samma person att de ändå är en viktig part i arbetet. En person tyckte att även samfunden bör involveras och då inkluderade hen både kyrkor och moskéer. En annan föreslog att Högskolan Dalarna, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen bör vara delaktiga i framtagandet och ställa sig bakom en länsgemensam strategi. Ett par av de svarande sa att även näringslivet borde involveras i strategin samtidigt som de insåg att det är ett för omfattande arbete att ro i hamn.

Flera lyfte frågan om att området mäns våld mot kvinnor länge varit en fråga för socialtjänsten i kommunerna. Majoriteten av dessa sa att frågan om ett våldsförebyggande arbete är en utmaning utifrån ovanstående dilemma. Ett par av de svarande från kommunerna sa att detta håller på att förändras i och med att kommunen antagit kommunövergripande handlingsplaner. På det sättet förtydligas övriga verksamheters ansvar att förebygga, upptäcka och ge stöd då detta tidigare varit en fråga för enbart socialtjänsten. I det sammanhanget lyftes frågan om arbetsgivarperspektivet, att de berörda aktörerna också har anställda som kan vara utsatta och utsätta andra för våld.

Flera tog skolan som exempel. Skolan är den arena där alla barn och ungdomar vistas stor del av sin uppväxt. En kommunstrateg berättade om sin kommuns arbete med att hitta arbetsformer och metoder att vända den negativa utvecklingen hos barn och unga genom arbete i skolorna:

Vi fångar upp barn som är stökiga 10 – 12 år. De utsätter jämnåriga och lärare, åker buss gratis och är hotfulla mot resenärer och chaufförer och betar sig i sina bostadsområden. Vi måste prata om det och vi måste hjälpas åt att fostra och fånga föräldrarna som behöver stöd i sitt föräldraskap. Vi behöver hitta metoder och om det är MVP¹⁴ eller något annan metod i skolan för att förebygga all form av ojämsställt machobeteende. Det ska vara tryggt i skolan.

Förankring och användning

Då det gäller förankring i kommunerna och regionen sa majoriteten av de svarande att det bör lyftas till högsta politiska kommunala och regionala nivå. Beträffande de statliga myndigheterna ansåg flertalet att den högsta tjänstemannaledningen bör ta del av strategin och sedan fatta beslut om att ställa sig bakom den alternativt att underteckna strategin.

En av de socialchefer som intervjuades jämförde den kommande strategin med det arbete som pågår med regionala överenskommelser. Genom regionala överenskommelser eller avtal kan lokala avtal upprättas. Flera av de svarande ansåg att det här arbetet måste få ta tid och att det är bättre att arbeta med förankringsarbete, att få berörda aktörer involverade.

¹⁴ Mentorerna i våldsprevention

Diskussion

Målet med den här rapporten var att:

- få en lägesbeskrivning av de berörda aktörernas arbete inom området mäns våld mot kvinnor samt
- en förberedelse inför att tillsammans utforma en regional strategi rörande mäns våld mot kvinnor.

Nuläget

Då det gäller att göra en bedömning av hur länet sammantaget ligger till då det gäller att uppnå målen i regeringens strategi, presenteras här nedan ett resonemang rörande kartläggningarnas resultat uppdelat utifrån de fyra målen.

Mål 1: Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Ett dilemma, som framkommer vid ett flertal tillfällen under insamlingen av ovanstående material är frågan om ansvaret för det förebyggande arbetet mot våld. I intervjuerna med chefer och strateger framkom att ett flertal av länets kommuner har svårigheter att lyfta ansvaret till en kommungemensam angelägenhet. En del kommuner har ett utvecklat samarbete med skolan och andra har inrättade arbetsgrupper för att arbeta med trygghet och brottsförebyggande frågor vilket framgår av Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020. Några av länets kommuner har även en gemensam handlingsplan inom området mäns våld mot kvinnor.

Enkäten Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020 var riktad till kommunen i stort, med en mindre del riktad till IFO-verksamheten. Trots det så var majoriteten av de som fyllde i enkäten verksamma inom IFO i sin kommun. För att kunna ta ett gemensamt ansvar för det våldsförebyggande arbetet krävs ett fortsatt arbete med bland annat kommungemensamma handlingsplaner, men även utvecklad samverkan på chefsnivå i länet. Det gäller bland annat cheferna för skolan och socialtjänsten.

Uppföljningen av genomförda kompetensinsatser 2019/2020 visade att skolans deltagande var relativt lågt. Länsstyrelsens dilemma med att anordna dels målgruppsanpassade kompetensinsatser, men även att samla aktörerna för att utveckla samsyn och samverkan är ett annat exempel på en utmaning i arbetet med att utveckla ett våldsförebyggande arbete.

Det finns verksamheter som kommit längre och bidrar i det våldsförebyggande arbetet. Ett exempel ges i en av intervjuerna där en strateg berättar om hur kommunen börjat se sig om efter arbetsmetoder för tidiga insatser i skolan. I Länsgruppen mäns våld mot kvinnor sker erfarenhetsutbyte runt bland annat våldsförebyggande arbete. Det är en viktig uppgift för Länsgruppen mäns våld mot kvinnor att fortsätta utveckla.

Enligt den rapport som länsstyrelserna gett ut runt indikatorer för att mäta hur länen ligger till i arbetet med att uppnå målen i den nationella strategin, framkommer att länet sammantaget tillhör de 30 procent av landets sämsta län/regioner då det gäller att uppnå mål 1 och 2 i strategin. Det talar för att ett fortsatt arbete krävs både för att förebygga, upptäcka och skydda utsatta barn och vuxna.

Då det gäller att förebygga brott beskrev Polismyndigheten sitt arbete som förebyggande utifrån att de arbetar för en ökad närvaro i samhället. Det kan även tänkas att antalet misstänkta brott i nära relationer, som leder till rättegång och dom har en inverkan på både individ- och samhällsnivå. Då det gäller på individnivå, för att förebygga återfall och på samhällsnivå, för att visa på att våld mot närstående kan leda till påföljd.

Kvinnojourerna fick svara på hur de arbetar utifrån den nationella strategins fyra målområden. Det var främst en av länets kvinnojourer som genomfört aktiviteter för att förebygga våld genom att bland annat utveckla ett metodstöd för att nå elever i skolan för att förebygga sexuellt utnyttjande. Kvinnojourernas svar i årsuppföljningen kan tyckas som vaga och allmänna. Det beror säkerligen på att kvinnojourerna varken kan eller ska ta ansvar för utvecklingsinsatser utifrån regeringens strategi. Länets kvinnojourer har olika förutsättningar. Detta utifrån ekonomi och hur avtal och samarbete ser ut med kommunerna. Det krävs mycket av en kvinnojour att klara både ett utåtriktat påverkans- och utbildningsarbete och samtidigt ta hand om verksamheten med placerade kvinnor och barn samt även stödsamtal. Det är främst på frivilligt och oavlönat arbete som kvinnojourerna drivs och deras kunskaper bör tas tillvara genom att inkludera intresserade kvinnojourer i det kommunala och regionala arbetet inom området mäns våld mot kvinnor.

Mål 2 : Förbättrad upptäckt av våld och starkare stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn

För att upptäcka våldsutsatthet behöver samtliga aktörer ställa frågor rutinmässigt. Årsuppföljningen visade att inte alla kommuner ställer frågor rutinmässigt, trots att uppdraget att skydda och stödja barn och vuxna åligger socialtjänsten och tydliggjorts i lagstiftningen och föreskrifter sedan många år. Då det gäller Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, som via regeringens uppdrag haft uppdraget sedan flera år så har de inte ännu kommit igång med att ställa frågor, enligt svar i årsuppföljningen. I årsuppföljningen uppger svarande från Försäkringskassan att en utmaning är att försäkringshandläggarna ska få kunskap för att bli trygga med att ställa frågor. Det är säkerligen detsamma med övriga myndigheter som förväntas ställa frågor om våldsutsatthet, även kommunens socialtjänst och hälso- och sjukvården. Det upplevs fortfarande som en känslig och svår fråga att ställa. En utmaning är därför att utbilda och även ge personalen möjlighet att träna genom rollspel och dylikt så att de känner sig trygga att fråga om våld på rutin.

I länet finns sju samordningsförbund för samordnad rehabilitering. Sedan 2019 har landets samordningsförbund arbetat med ett projekt Stoppa våldet utifrån ett regeringsuppdrag. Allt fler förbund är nu delaktiga och genom utbildning och träning förbereds personalen på att ställa frågor utifrån en enkät till samtliga deltagare. Kan samordningsförbundens arbete tillföra kunskap och inspiration i frågan om att ställa frågor om våld?

I årsuppföljningen svarade de flesta kommuner att samverkan saknas mellan kommunen och myndigheterna Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det var trots allt några kommuner som svarade att de har en bra eller mycket bra samverkan med ovanstående myndigheter. Det är värt att ta reda på mer om det här. Hur sker samverkan och handlar det om personliga kontakter eller är samverkan reglerad på ledningsnivå? För att kunna skydda våldsutsatta krävs att samverkan mellan myndigheterna fungerar. Det finns därför behov av att upprätta regionala riktlinjer inom området mäns våld mot kvinnor som tydliggör Migrationsverkets, Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans roller. För samverkan mellan myndigheter och vårdgivare finns SIP, samordnad individuell plan, sedan 2010. Möjligheten att använda SIP när ärendet rör våld i nära relation har efterfrågats av kommunerna och bör tydliggöras i sammanhanget. Majoriteten av länets kommuner uppgav att samverkan med hälso- och sjukvården fungerar bra. Det är mycket positivt.

Då det gäller äldre kvinnor som kan vara utsatta för våld av närstående så är det också ett utvecklingsområde, enligt den rapport som genomfördes under våren runt äldre kvinnor och våld. Enligt författaren Anna-Karin Nilsson krävs bland annat kunskap, rutiner och utvecklade arbetsformer för att våldsutsatta kvinnor, med insats via kommunen, ska få skydd och stöd. En orsak till att omsorgen inte kommit längre i arbetet med mäns våld mot kvinnor kan bero på att området fortfarande anses vara en IFO-fråga och inte en fråga för alla verksamheter som arbetar med människor.

Majoriteten av länets kommuner upplever att samverkan med kvinnojourerna fungerar. Men de kommuner i länet som saknar samverkansavtal med kvinnojour uppger att samverkan saknas, enligt årsuppföljningen.

Mål 3: Effektivare brottsbekämpning

Enligt indikatorrapporten där resultatet bygger på brottsofferstatistiken hör polisregion Bergslagen till de 30 procent som har bäst resultat. Det stämmer väl överens med den del i årsuppföljningen som rör polisens arbete inom området. Enligt uppgiftslämnaren har polisens arbetsgrupp inom brott i nära relationer ett av landets bästa resultat då det gäller utredningar som leder till fällande dom.

Då det gäller utveckling av samverkan runt bland annat effektivare brottsbekämpning, men även stöd och skydd, så pågår för närvarande en

utveckling av samverkan runt PoM mellan Falu kommun och Polismyndigheten.

Mål 4: Förbättrad kunskap och metodutveckling

Behovet av kunskaps- och metodutveckling framkommer tydligt i flera av de kartläggningar och presentationer som den här rapporten innehåller. För socialtjänstens del framkommer att det kan vara svårt att bedöma och välja vilka utbildningar verksamheten behöver samt att prioritera utifrån arbetsbelastningen. Enligt ett flertal uppgifter i resultatredovisningarna väljer socialtjänsten grundläggande kompetensinsatser före fördjupade och områdesvisa utbildningar såsom HRV och PoM. Vare sig Länsstyrelsen Dalarna eller lagstiftaren kan styra över de val som kommunernas socialtjänst gör då det gäller utbildning och val av metoder. Men med en representation i Länsgruppen mäns våld mot kvinnor från samtliga kommuner i länet, samt behandling av frågorna i regionala chefsgrupper ökar möjligheterna att sprida och dela nya kunskaper. Det kan även ge chefer stöd vid prioritering av vilken kunskap och vilka metoder verksamheten behöver.

Det är för övrigt inte möjligt eller rimligt att Länsstyrelsen Dalarna ska ta ansvar och anordna samtlig kompetensutveckling för kommunerna inom området mäns våld mot kvinnor. Kommunerna har ett eget och tydligt ansvar. Men länets kommuner är relativt små och detta ställer stora krav på resurser och kunskap. Här är den avtalssamverkan som finns i norra länsdelen, Familjefrid ett gott exempel för övriga kommuner att följa. Genom att samverka och samordna till exempel introduktion för nyanställda, stöd i det operativa arbetet, metodutveckling och kanske även insatser till en del av socialtjänstens målgrupper kan samordningsvinster uppnås. Det framgår av flera av den här rapportens kartläggningar att kunskapsnivån skiljer sig mellan aktörerna. Det gäller både kommunerna och övriga berörda.

Det i sin tur påverkar länets arbete med genomförandet av den nationella strategin men även Länsstyrelsen Dalarnas uppdrag att stödja kunskapsutvecklingen i länet inom området mäns våld mot kvinnor. En regional kompetensplan bör därför tas fram i samband med upprättandet av en strategi med tillhörande genomförandeplan. I planen bör samtliga aktörers planerade insatser beskrivas så att samordningsvinster kan uppnås.

För att nå effekt behöver våldsutövare som inte är dömda nås av insatser. Den 9 juni fattade riksdagen beslut om en ändring i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden ska verka för att den som utsätter, eller har utsatt, en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Förändringen gäller från 1 augusti 2021. Uppdraget innebär att kommunens socialtjänst nu ska erbjuda stöd och insatser till personer som utövat våld mot närstående. För att klara uppdraget har regeringen fattat beslut om att tilldela kommunerna medel i form av generella statsbidrag utifrån befolkningsstorlek, cirka 3 kronor per invånare 2021, och cirka 6 kronor per invånare 2022. En kommun med 15 000 invånare får till exempel 88 000 kr

per år från 2022. Dessa medel kommer bäst till nytta genom att kommuner går samman för att områdesvis eller länsvis inrätta stöd och insatser till målgruppen.

Inför upprättandet av en strategi Varför en strategi istället för handlingsplan?

Inför att den regionala handlingsplanen löpte ut 2020 har Länsstyrelsen Dalarna föreslagit att en strategi tas fram gemensamt med de myndigheter som främst berörs. Frågan behandlades vid intervjuerna och samtliga svarande var positiva till förslaget. Förslaget har även behandlats och förankrats med regionala aktörer såsom till exempel RSS¹⁵. En översyn av landets övriga länsstyrelser visade att allt fler län övergått till att upprätta strategier för det regionala arbetet med mäns våld mot kvinnor.

Arbetet med en gemensam strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor bör ske i samverkan där myndigheternas ansvar tydliggörs och där samtliga berörda myndigheter ges möjligheter att påverka struktur och innehåll.

En regional strategi bör även vara en övergripande och långsiktig strategi, som pekar ut hur vi tillsammans vill möta regionens utmaningar inom området mäns våld mot kvinnor, mot ett län fritt från våld. Den bör fungera styrande för myndigheter som har tydligt ansvar kopplat till nationella målsättningar och vägledande för andra organisationer som arbetar med frågorna. Strategin kan även fungera som inspiration för alla aktörer som vill engagera sig i arbete med MVK. För att utforma en strategi krävs bland annat följande:

- **Skaffa kunskap om omvärlden:** Vad händer då det gäller lagstiftning inom området? Hur har andra länsstyrelser arbetat med uppdraget? Vilka åtgärder planeras från regeringen? Vad innebär till exempel regeringens åtgärds paket som presenterades i juni 2021¹⁶? Vilka kunskapsbaserade metoder och arbetssätt finns inom området?
- **Ta hänsyn till näraliggande globala, nationella och regionala målområden:** Till exempel Agenda 2030, Jämställdhetsstrategin och Folkhälsostategin.
- **Kunskap om nuläget i länet:** Den här rapporten har ambitionen att vara en del av arbetet för att få en gemensam förståelse för vilka våra utmaningar är, men även se att det finns styrkor, resurser och arbetsformer som kan leda oss framåt i arbetet med att uppnå målen i den nationella strategin.

¹⁵ Hälsa och välfärd - Regional samverkans- och stödstruktur, Region Dalarna

¹⁶ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/regeringens-atgardspaket-for-att-intensifiera-arbetet-mot-mans-vald-mot-kvinnor/>

- **Ta fram en gemensam vision:** Den ger oss den övergripande riktningen och något att sträva efter på lång sikt. Här kommer vi säkerligen att titta på regeringens vision men kan tillsammans hitta en formulering som passar oss i Dalarna.
- **Prioritera och välj bästa sättet att nå visionen:** Detta genom att behandla och presentera alternativa vägval, och då speciellt för det regionala arbetet med att stödja organisationerna i arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det är inte realistiskt eller önskvärt att varje enskild myndighet som ställer sig bakom strategin ska förbinda sig att följa en detaljerad plan. För kommunernas del till exempel, kan strategin vara vägledande för arbetet med att ta fram kommungemensamma handlingsplaner samt vid beslut om hur arbetet inom området mäns våld mot kvinnor bör organiseras.
- **Utforma en genomförandeplan:** Planen beskriver de aktiviteter som ska ske under de kommande ett till två åren. På så sätt förstärks strategin med en plan för åtaganden och myndighetsgemensamma satsningar.

Förankring och delaktighet

Vid intervjuerna framkom att den handlingsplan som gällt fram till 2020 upplevts som inaktuell och att den togs fram utan förankring med berörda aktörer. Att samla berörda myndigheter för att arbeta transparent och tydligt är därför viktigt. Den här rapporten är en del av förberedelserna och kanske även ett stöd vid utformningen av strategin med tillhörande genomförandeplan. I nedanstående bild beskrivs strategiarbetet med dialogfaser i tre steg: vid (1) intervjuer med chefer och strateger, (2) workshops, arbets- och referensgrupper samt inför (3) remissförfarande.

Tid och struktur

Då det gäller tidsaspekten så betonade flera av de svarande att det är bättre att det får ta tid än att en strategi skrivs ihop snabbt för att sedan hamna i "byrålådan". Själva processen är viktig för att få till en strategi som är känd och bidrar till att göra skillnad för personer som är utsatta för våld, att få en delaktighet och möjlighet att behandla strategiarbetet vid lämpliga tillfällen under resans gång. Ambitionen är att en strategi med tillhörande genomförandeplan ska vara presenterad och förankrad i januari/februari 2022 efter ett remissförfarande i november/december 2021 för att därefter implementeras genom olika aktiviteter i länet. Genomförandeplanen är den del som bör vara mer konkret med uppföljningsbara mål och som gäller för ett till två år.

Berörda myndigheter

I den här rapporten har begreppet "berörda myndigheter" använts. Följande myndigheter och organisationer deltog i Länsstyrelsen Dalarnas framtagande av handlingsplanen¹⁷ som löpte ut 2020: länets regionala företrädare inom socialtjänst, högskolan, polisen, Åklagarkammaren, Kriminalvården, landstinget, Migrationsverket, Region Dalarna, kvinnojourer, Rädda Barnen och brottsofferjouren. Årsuppföljningen sändes till: länets kommuner, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Högskolan Dalarna, Kriminalvården, kvinnojourerna, Migrationsverket, Polismyndigheten och Region Dalarna. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har alltså tillkommit då de bedömts som viktiga aktörer i arbetet utifrån de regeringsuppdrag de har tillsammans med Migrationsverket och Socialstyrelsen¹⁸.

Synen på vilka myndigheter och andra som bör involveras skiftade vid intervjuerna. Det är inte möjligt att samla alla aktörer som berörs av området mäns våld mot kvinnor, det är ju hela samhället. För att tydliggöra att det är myndigheternas ansvar att organisera sina verksamheter, för att klara uppdragen inom området mäns våld mot kvinnor, föreslås därför att enbart myndigheter inbjuds att ställa sig bakom strategin. Då det gäller de idéburna organisationerna, föreslås dessa delta i arbetet genom att bidra med sina kunskaper och erfarenheter. Det är klokt att involvera de myndigheter som:

- visat engagemang i arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor i samverkan med andra aktörer, genom till exempel deltagande i Länsgruppen mäns våld mot kvinnor och/eller som
- har regeringsuppdrag inom området mäns våld mot kvinnor.

¹⁷ Länsstyrelsen Dalarna, Mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län, Handlingsplan 2017-2020

¹⁸ 2018-06-14, S2018/03696/JÅM

Arbetsprocess vid utformning av strategin

Här nedan beskrivs stegen i processen. I aktivitetsplanen beskrivs även de risker och utmaningar som finns att ta hänsyn till i arbetet med att ta fram en regional strategi rörande mäns våld mot kvinnor. Därefter följer en beskrivning av områden som arbetsgruppen och referensgruppen kommer att behandla.

Aktivitetsplan

Steg i arbetsprocessen	Aktivitet	Till när?	Utmaning	Ansvarig
Uppstartsmöte med Länsgruppen mäns våld mot kvinnor.	Digitalt möte med presentation av nuläget och höstens arbete. Utse arbetsgrupp för arbetet. Länsgruppen blir referensgrupp för arbetet.	8/9 2021	Att skapa en gemensam bild av nuläget och vad som ska hända under hösten.	Länsstyrelsen Dalarna
Arbetsgrupp möts vid 2 - 3 tillfällen.	Digitala möten med arbete utifrån den preliminära plan som beskrivs under rubriken "Arbetsgruppens uppdrag".	Oktober och november 2021	Att utsedda representanter kan delta vid samtliga tillfällen.	Länsstyrelsen Dalarna
Sammanställning av materialet och utformning av strategi och genomförandeplan.	Skrivarbete med stöd från arbetsgrupp och referensgrupp.	November 2021	Att tillräckligt underlag finns insamlat som ger möjlighet att skriva fram materialet.	Länsstyrelsen Dalarna
Uppföljningsmöte med Länsgruppen mäns våld mot kvinnor.	Presentation av strategin. Synpunkter och förslag från Länsgruppen/referensgruppen tas till vara i arbetsgruppens fortsatta arbete.	28/10 2021	Att arbetsgruppen hinner ta fram ett underlag.	Länsstyrelsen Dalarna
Remissförfarande.	Förslaget på strategi och genomförandeplan sänds till berörda myndigheter och de idéburna organisationerna för synpunkter.	November/ december 2021	Att mottagande myndigheter behandlar förslaget till strategi och genomförandeplan och lämnar synpunkter till Länsstyrelsen Dalarna i tid.	Länsstyrelsen Dalarna
Fastställande av strategin med genomförandeplan.	Länsstyrelsen Dalarna fattar beslut om fastställande av strategin efter att berörda myndigheter lämnat besked om att de fattat beslut om	Januari/ februari 2022	Att samtliga berörda myndigheter behandlar ärendet.	Länsstyrelsen Dalarna

	att anta/ställa sig bakom strategin med genomförandeplan.			
Implementering av strategin och genomförandeplan.	Länsstyrelsen Dalarna och samtliga representanter i Länsgruppen mäns våld mot kvinnor ansvarar för att presentera och behandla strategin med genomförandeplan i respektive organisationer.	Mars - juni 2022	Att hitta tillfällen att presentera strategin med tillhörande genomförandeplan.	Länsstyrelsen Dalarna och Länsgruppen mäns våld mot kvinnor

Arbetsgruppens uppdrag

Arbetsgruppens deltagare kommer att bestå av representanter/företrädare för de myndigheter som tillsammans med Länsstyrelsen Dalarna kommer att uppmanas underteckna strategin: Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Region Dalarna.

Form- och struktur

Att titta på hur strategin ska vara uppbyggd då det gäller:

- disposition,
- omfattning,
- layout,
- detaljnivå.

Prioritering och strategiska frågor

Behandla vägval där hänsyn tas till Dalarnas förutsättningar och utmaningar i förhållande till den nationella strategin. Exempel på frågor som kan komma att behöva behandlas:

- Hur kan vi tillsammans lösa uppdraget att erbjuda våldsutövare stöd och behandling och ska vi beskriva det i strategin och genomförandeplanen?
- Ska vi beskriva processerna då det gäller samverkan på individnivå så att det ger inspiration?
- Vilka internationella och nationella styrdokument ska omnämnas i strategin?

Referensgruppens uppdrag

Referensgruppen kommer att vara Länsgruppen mäns våld mot kvinnor. Vid uppstartsmöte den 8 september kommer även en presentation av bland annat resultatet av Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020, samt även övriga delar av den här rapporten att presenteras.

Bilagor

Inbjudan som sändes till länets IFO-chefer och socialchefer i april 2020

Inbjudan att delta i intervju inför revideringen av handlingsplanen Mäns våld mot kvinnor

Hej!

Nu pågår förberedelserna inför höstens uppdrag att tillsammans revidera länets handlingsplan Mäns våld mot kvinnor. I december sändes enkäten "Årsuppföljning mäns våld mot kvinnor 2020" till länets kommuner och de övriga aktörerna som har i uppdrag att arbeta med mäns våld mot kvinnor. Enkätsvaren ger oss information som kommer att användas vid revideringen.

För att få ett ytterligare underlag och förberedelse kommer även ett antal intervjuer med länets chefer och strateger att genomföras under våren. Det är utredare Ann-Karin Bohl som har fått uppdraget att, för Länsstyrelsen Dalarnas räkning sammanställa Årsuppföljning: Mäns våld mot kvinnor 2020 samt att genomföra dessa intervjuer. Resultatet kommer hon sedan att sammanställa i en rapport, som kommer att presenteras vid den uppstartskonferens som kommer att hållas den 8 september. Några av de frågeställningar som vi söker svar på är:

- Vilka behöver vara aktiva i deltagandet vid revideringen?
- Vilka områden är viktiga att belysa i handlingsplanen?
- Vad behöver den nya handlingsplanen innehålla för att bli ett verksamt verktyg för berörda aktörer?

Är du intresserad av att delta i en intervju? Om ja, så sänd gärna svar till mig så förmedlar jag ditt namn till Ann-Karin Bohl. Hon kommer sedan att ta kontakt med dig för att boka en tid. Intervjun beräknas ta cirka 45 minuter.

Frågemanual

- Känner du till den nu gällande handlingsplanen MVK?
- Om ja, har du haft nytta av den?
- I så fall, i vilka sammanhang?
- Anser du att länet behöver en handlingsplan/strategi för området MVK?
- Vilka aktörer bör i så fall vara berörda av den/ställa sig bakom den?
- Vilka områden anser du är viktiga att belysa i en handlingsplan/strategi?

- Hur konkret anser du att en handlingsplan/strategi bör vara?
Övergripande med mål, aktivitetsplan med ansvar och tidsplan för aktiviteterna?
- Var behöver den fastställas? Politiskt förankrat, på tjänstemannanivå eller utifrån mandat till de som deltar i utformningen från organisationerna? Diskutera för- och nackdelar med de olika förslagen.
- Har du exempel på en handlingsplan/strategi inom ett annat område där du tycker att den är förankrad och använd? Vet du mer om hur man har arbetat med den?

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN